

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Kristýna Rysová

**Ideologická profilace hnutí ANO 2011 a jeho
vztah k pravicovým politickým stranám**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Kristýna Rysová**

Vedoucí práce: **PhDr. Kamil Švec, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

RYSOVÁ, Kristýna. *Ideologická profilace hnutí ANO 2011 a jeho vztah k pravicovým politickým stranám*. Praha, 2017. 56 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Kamil Švec, Ph.D.

Abstrakt

Tato práce analyzuje působení hnutí ANO 2011, nového politického subjektu, v českém stranickém systému. Jejím hlavním cílem je zjistit, jak se profilují ideová východiska hnutí, a v souvislosti s poklesem voličských hlasů politických stran ODS a TOP 09 také zhodnotit, zda má tato profilace vliv na perspektivu obou stran. V první kapitole je představena teorie stranických systémů využívající koncept Giovanni Sartoriho. Druhá kapitola se věnuje teorii politických stran, v rámci níž je kladen důraz především na vývojovou typologii. Poslední kapitola teoretické části se zabývá teorií stranických rodin Klause von Beymeho. V analytické části je nejprve věnována pozornost komplexnímu vymezení aspektů, které umožňují hnutí ANO teoreticky ukotvit. Na základě provedené analýzy je pak hnutí ANO zařazeno v rámci stranického systému, typologie politických stran a stranické rodiny. Další část se pak soustředí na vztah hnutí ANO k pravicovým stranám ODS a TOP 09. Tato část analyzuje, zda dochází k překrývání programových východisek ODS a TOP 09 s ideologickou profilací hnutí ANO a zda má tento aspekt vliv na budoucí vývoj obou stran. Ze zjištěných poznatků vyplývá, že hnutí ANO zabírá středovou oblast politického spektra a jeho ideologická profilace není hlavním faktorem ve vztahu k perspektivě ODS a TOP 09.

Abstract

This thesis analyzes how a new political party ANO 2011 operates in the Czech party system. The main objective is to find out if ANO 2011 is profiling as another right-wing party - in the context of the decrease of electoral votes of political parties ODS and TOP 09 - and whether this profiling influences the perspective on both parties. The first chapter introduces the theory of party systems using the concept of Giovanni

Sartori. The following chapter deals with the theory of political parties, where particular emphasis is placed on developmental typology. The final chapter of the theoretical section deals with Klaus von Beyme's theory of party families. In the analytical portion, the attention is first directed to the comprehensive definition of the aspects that allow us to express ANO 2011 theoretically. Based on the analysis, ANO 2011 is defined within the party system, typology, and party families. The second part of the analytical portion focuses on the relationship of ANO 2011 with the right-wing parties ODS and TOP 09. This chapter analyzes whether there is an overlap between the election programs of ODS and TOP 09 and the ideological profiling of ANO 2011. Subsequently I theorize whether this aspect influences the future development of both parties. The findings indicate that ANO 2011 occupies the central area of the political spectrum and its profiling is not the main factor in the perspective on ODS and TOP 09.

Klíčová slova

ANO 2011, stranický systém, ideologie, stranické rodiny, politická strana, ODS, TOP 09, volební program

Keywords

ANO 2011, party system, ideology, party families, political party, ODS, TOP 09, election program

Rozsah práce: 117 366 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. 5. 2017

Kristýna Rysová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Kamilu Švecovi, Ph.D. za vstřícný přístup, cenné připomínky a podnětné rady při zpracovávání této práce.

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce:

**Ideologická profilace hnutí ANO 2011 a jeho vztah
k pravicovým politickým stranám**

Autor: Kristýna Rysová

Vedoucí práce: PhDr. Kamil Švec, Ph.D.

Obor: Politologie a mezinárodní vztahy

Akademický rok: 2015/2016

1. Úvod

Poslední volby do Poslanecké sněmovny v roce 2013 znamenaly pro českou politickou scénu určitý přelom, který se, v porovnání s volbami v roce 2010, projevil zejména u pravicových politických stran, které zaznamenaly úbytek voličských hlasů. Pro Občanskou demokratickou stranu (ODS), představující stabilní subjekt pravého politického spektra, byl propad hlasů, na rozdíl od TOP 09, citelnější, jelikož se svým celkovým součtem snížila téměř až na hranici volitelnosti v závislosti na 5% volební klauzuli. Současně se ale na politické scéně objevil nový aktér, jenž se hned při své první kandidatuře do Poslanecké sněmovny umístil na druhé příčce, a porazil tak několik již dříve kandidujících stran. Tento aktér, ANO 2011, ovšem postrádá jasné ideologicko-programové zakotvení, což představuje problém s identifikací na ose pravice-levice.

Bakalářská práce se svým přístupem věnuje novému subjektu, který se v roce 2013 objevil na české politické scéně, a jeho případnému vlivu na politické strany ODS a TOP 09, které se v současné době potýkají s úbytkem voličských hlasů. Zatímco tyto strany můžeme na základě vlastní sebeidentifikace řadit mezi pravicové, ANO 2011 doposud není jasně ideologicky zakotvené, a z tohoto důvodu je důležité zabývat se nejen jeho zařazením v politickém systému, ale zároveň i profilací ve vztahu k oběma stranám. Tzn. zabývat se s tím, jestli ANO 2011 vůbec můžeme označit jako pravicové a jestli se snaží vyplnit prostor, jenž do posledních voleb strany zastávaly, případně úplně zaujmout jejich místo. V situaci, kdy jsou ODS a TOP 09 po posledních poslaneckých volbách poměrně oslabené, je proto příhodné věnovat pozornost nejen působení těchto stran a jejich dalšímu vývoji, ale zejména aktérovi, který může mít vliv na jejich budoucí perspektivu a pro voliče zároveň představuje možnou alternativu.

2. Cíle práce

S využitím konceptu stranických rodin, analýzy primárních dokumentů a tiskových prohlášení se tato práce pokusí zařadit ANO 2011 do českého politického systému - jakým způsobem se ideologicky profiluje a jestli ho můžeme řadit mezi pravicové strany. Zároveň práce představí současný stav politických stran ODS a TOP 09, proměnu jejich preferencí a jak velký propad voličských hlasů zaznamenaly. Pomocí analýzy primárních dokumentů a tiskových prohlášení posoudí, v jakém vztahu se nachází ANO 2011 vzhledem k ODS a TOP 09, tedy jestli se programově překrývají,

případně do jaké míry přebírá ANO 2011 jejich politická témata. Na základě zjištěných poznatků zhodnotí, jestli má výskyt ANO 2011 na české politické scéně nějaký vliv na perspektivu pravicových politických stran.

V práci zaměřím na následující výzkumné otázky:

1. Je možné ANO 2011 zařadit mezi pravicové politické strany?
2. Má vývoj ANO 2011 vliv na perspektivu ODS a TOP 09?

Výsledkem bude potvrzení či vyvrácení hypotéz:

- Hypotéza 1: ANO 2011 se od svého založení profiluje jako pravicová strana.
- Hypotéza 2: Programová profilace ANO 2011 nabývá srovnatelných rysů jako u ODS a TOP 09, a tím připravuje strany o politická témata.

3. Metodologie

K odpovědi na první výzkumnou otázku bude použita disciplinovaná interpretativní případová studie, pomocí níž lze zkoumat fenomén, který považujeme za hodný studia, a pro jeho prozkoumání použijeme existující teorii. Prostřednictvím konceptu stranických rodin, analýzy primárních dokumentů jako například volebního programu, návrhů zákonů, ale také tiskových prohlášení zařadím ANO 2011 do politického systému. V rámci odpovědi na druhou výzkumnou otázku bude použita komparativní případová studie. V tomto případě rovněž provedu analýzu volebních programů, návrhů zákonů a tiskových prohlášení u obou stran a každou z nich porovnáím se získanými poznatky v případě ANO 2011.

4. Literatura

BALÍK, Stanislav. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. Srovnávací politologie. ISBN 9788073252243.

CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 9788073800765.

FIALA, Petr, Jan HOLZER a Maxmilián STRMISKA. *Politické strany ve střední a východní Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 471 s. ISBN 80-210-3036-4.

FIALA, Petr a Maxmilián STRMISKA. *Teorie politických stran*. Praha: Barrister & Principal, 1998. ISBN 8085947315.

HLOUŠEK, Vít a Lubomír KOPEČEK. *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha: Grada, 2010. ISBN 9788024731926.

KUBÁT, Michal a Tomáš LEBEDA. *O komparativní politologii a současné české politice: Miroslavu Novákovi k 60. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 9788024624792.

NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran: úvod do jejich srovnávacího studia*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 8085850222.

NOVÁK, Miroslav a Tomáš LEBEDA. *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 8086473880.

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. Klasikové společenských věd. ISBN 8073250624.

VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787183.

5. Předpokládaná struktura

Úvod

1. Teoretický rámec

1.1. Teorie stranických systémů

1.2. Teorie stranických rodin

2. ANO

2.1. Analýza dokumentů a tiskových prohlášení

2.2. Zařazení do politického systému

3. ODS a TOP 09

3.1. Současný stav

3.2. Analýza dokumentů a tiskových prohlášení

4. Vztah ANO 2011 k ODS a TOP 09

5. Perspektiva

Závěr

Obsah

ÚVOD	2
1. TEORIE STRANICKÝCH SYSTÉMŮ	7
1.1 SARTORIOHO TYPOLOGIE STRANICKÝCH SYSTÉMŮ	7
1.1.1 Pravidla počítání	8
1.2.2 Stranické systémy	9
2. TEORIE POLITICKÝCH STRAN	12
2.1 TYPOLOGIE POLITICKÝCH STRAN	12
2.1.1 Kádrové strany, masové strany a catch-all strany	13
2.1.2 Kartelové strany	13
2.1.3 Business-firm strany	14
3. TEORIE STRANICKÝCH RODIN	16
3.1 LIBERÁLNÍ STRANY	17
3.2 KONZERVATIVNÍ STRANY	18
4. Hnutí ANO 2011	19
4.1 VZNIK Hnutí ANO 2011 A JEHO VÝVOJ K VOLBÁM DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY 2013	19
4.2 VOLEBNÍ KAMPAŇ.....	21
4.3 FINANCOVÁNÍ Hnutí	22
4.4 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA	23
4.5 IDEOVÁ A PROGRAMOVÁ VÝCHODISKA	25
4.5.1 Volební program	26
4.5.2 Orientace v průběhu funkčního období	28
5. ZAŘAZENÍ Hnutí ANO 2011	33
5.1 ZAŘAZENÍ DO STRANICKÉHO SYSTÉMU	33
5.2 ZAŘAZENÍ DO TYPU POLITICKÝCH STRAN.....	34
5.3 ZAŘAZENÍ DO STRANICKÉ RODINY	34
5.4 FAKTORY IDEOLOGICKÉ PROFILACE Hnutí ANO 2011	35
5.4.1 Faktory posilující pravicový charakter hnutí	35
5.4.2 Faktory oslabující pravicový charakter hnutí	37
6. VLIV Hnutí ANO 2011 NA ODS A TOP 09	39
6.1 OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA.....	39
6.2 TOP 09	40
6.3 SROVNÁNÍ PROGRAMŮ ODS A TOP 09 S ANO 2011	41
6.4 PERSPEKTIVA ODS A TOP 09	43
ZÁVĚR	46
SUMMARY	48
POUŽITÁ LITERATURA	49
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	50
SEZNAM TABULEK	56
SEZNAM GRAFŮ	56

Úvod

Od ustavení samostatné republiky v roce 1993 procházel politický systém České republiky poměrně dynamickým vývojem, v rámci něhož se vedle tradičních a dlouhodobě působících politických stran objevovaly i strany nové. Výskyt nových politických subjektů se tak nejeví nijak neobvykle, rozdíl lze ovšem pozorovat v úspěšnosti, a to nejen na úrovni parlamentních voleb. Etablování českého stranického systému má z hlediska délky své působnosti za sebou jen krátký vývoj, nacházíme v něm nicméně jistou tendenci, a tedy že stabilní jádro obvykle tvořily tradiční politické strany, a pokud se na scéně objevila nějaká nová, zpravidla získala jen minoritní procento z celkového počtu mandátů.

Pravicový prostor politického spektra, jejímž nejsilnějším stabilním představitelem byla ODS, se v roce 2010 rozšířil o TOP 09, stranu s relativně silným marketingem a poměrně značným úspěchem. Zatímco tedy TOP 09 slavila úspěch nad ziskem mandátů a účastí ve vládě, ODS, vlivem vnitřních rozporů ve straně či vybraných aspektů z předchozího vládního působení, viditelně propadla. Přestože obě strany pro sebe představovaly ideologicky adekvátní partnery, jejich následná koaliční spolupráce se ale také neobešla bez menších či větších tenzí. Toto období, spojené s několika kauzami, tak vyústilo až v pád Nečasovy vlády. Reakce na předešlé události se posléze u pravicových stran projevila především ve volebním zisku, kdy obě strany zaznamenaly úbytek voličských hlasů - ODS jakožto stabilní subjekt pravého politického spektra nicméně ze svého průměrného zisku v předchozích letech spadla na úroveň, kdy získala ještě méně mandátů než TOP 09, a posunula se tím až na hranici volitelnosti. Chaotického prostředí v české politice v rámci volební kampaně využilo nové uskupení s heslem „Ano, bude líp“ a postavilo svou kampaň zejména na vizi, že politiku lze dělat jiným způsobem a vymezovalo se tak vůči existujícímu stavu, nestabilitě či korupci. Hnutí ANO 2011 se tímto způsobem tehdy podařilo předčít první volební výsledek TOP 09 a uspět ve volbách jako druhá nejsilnější strana. Z hlediska výše zmíněné tendence, kdy nově vzniklé subjekty obvykle obsazují jen malé procento mandátů, lze výsledek, poměrně srovnatelný s vítěznou stranou, považovat za enormní úspěch.

Zatímco se obě strany, ODS¹ i TOP 09², považují za strany pravicové a hlásí se zejména ke konzervativním hodnotám, hnutí ANO 2011 nelze vymezit tak jednoznačně. Samo sebe totiž nepřirazuje k žádné konkrétní ideologii a zároveň udržuje takovou pozici, aby žádnou „ideologickou nálepkou“ ani nedostalo.³ Česká politická scéna se tak potýká s fenoménem, kdy druhý nejsilnější subjekt stranického systému nemá jasné ideologicko-programové zakotvení, což představuje problém jednak z hlediska názorové identifikace voličů, ale především co se týče pozice koaličního partnera ve vládě, tedy předvídatelnosti budoucího vývoje. Současně se mezi těmito třemi politickými aktéry objevuje napětí, které se projevuje obzvláště opoziční kritikou pravicových stran směrem k hnutí ANO 2011. Přístup ODS a TOP 09 tak komplexně budí dojem, že spíše než aby strany postulovaly vlastní témata, jejich iniciativa ztroskotává jen na oné kritice a v tomto kontextu často cílech, kterých se jim nedaří dosáhnout.⁴ Nasnadě je potom otázka, zda k vyčerpanosti témat nedochází právě vlivem působení hnutí ANO 2011, které může potencionálně vysávat pravicová politická témata, a tím stranám překrývat pole působnosti.

Cílem bakalářské práce je tedy zařazení hnutí ANO 2011 do českého politického spektra, k čemuž bude použita disciplinovaná interpretativní případová studie, v rámci níž slouží existující teorie jako vodítko při zkoumání vybraného fenoménu.⁵ Analýza primárních dokumentů a tiskových prohlášení se tak bude opírat o teorii stranických systémů, typologii politických stran a zejména koncept stranických rodin Klause von Beymeho. Práce zmapuje ideologicko-programový vývoj hnutí se snahou zjistit, zda se jedná o další pravicový subjekt stranického systému.

V souvislosti s dalším cílem, tzn. posouzením, v jakém vztahu působí ANO 2011 ke stranám ODS a TOP 09, bude použita komparativní metoda synchronní. Poznatky získané u hnutí ANO 2011 poslouží k porovnání poznatků získaných z analýzy primárních dokumentů u obou stran. Na základě toho práce zhodnotí, zda se

¹ ODS. *Základní informace o Občanské demokratické straně* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/o-nas>.

² TOP 09. *Programová východiska a principy* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/programova-vychodiska-a-principy/>.

³ ANO. *Pár slov o ANO* [online]. 2016 [cit. 2017-05-15] Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/par-slov-o-ano/>.

⁴ Miroslav Kalousek ostře kritizoval návrh zákona o elektronické evidenci tržeb s cílem zabránit tomu, aby byl tento zákon schválen. TOP 09. *Nedovolíme schválení elektronické evidence tržeb* [online]. 2015 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/komentare/nedovolime-schvaleni-elektronicke-evidence-trzeb-18620.html>.

⁵ DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, s. 34. ISBN 978-80-7367-385-7.

profilace hnutí překrývá s programovými východisky těchto stran a zda dochází k tomu, že stranám přebírá politická témata. V kontextu vztahu hnutí k oběma stranám pak práce zváží, jestli má působení ANO 2011 na české politické scéně a jeho vývoj vliv na perspektivu ODS a TOP 09.

V teoretické části se práce zaměří na vymezení stranických systémů, politických stran a stranických rodin. Kapitola věnující se stranickým systémům představí koncept navržený v roce 1976 G. Sartorim v díle *Parties and Party Systems*. Sartori tím vytvořil typologii vycházející z rozšíření klasifikace systémů stran na základě jejich počtu o další kritérium - ideologickou vzdálenost. Vzhledem k tomu, že autor se této typologii věnoval v rámci celého díla, bude toto dílo sloužit jako primární zdroj informací.⁶

Kapitola zaměřující se na teorii politických stran se bude nejprve zabývat samotnou definicí politických stran a posléze jejich členěním na základě společných charakteristických vlastností. Typologii politických stran se ve svých dílech věnují zejména P. Fiala s M. Strmiskou v knize *Teorie politických stran*⁷ a V. Klíma v knize *Volby a politické strany v moderních demokraciích*.⁸ Obě díla se opírají hlavně o vývojovou typologii politických stran členící strany na 4 základní: kádrové, masové, catch-all a kartelové. Kapitola proto bude navíc vycházet ještě z díla A. Krouwela *Party Transformations in European Democracies*, jenž doplňuje čtyři základní modely o model tzv. business-firm strany.⁹

V poslední kapitole teoretické části bude věnována pozornost teorii stranických rodin K. von Beymeho, který v díle *Political Parties in Western Democracies* rozlišil devět rodin podle ideologicko-programové blízkosti, jejichž charakteristiky mají strany tendenci sdílet.¹⁰ Kapitola se bude opírat také o dílo V. Hlouška a L. Kopečka *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*, kde je podrobně rozebrán Beymeho koncept.¹¹ Doplnkově budou použita i jiná díla věnující se stranickým rodinám.

⁶ SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, 467 s. Klasikové společenských věd. ISBN 80-732-5062-4.

⁷ FIALA, Petr a Maxmilián STRMISKA. *Teorie politických stran*. Dotisk [2. vyd.]. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister, 2009, 263 s. Vědecké studie (Barrister. ISBN 978-80-87029-71-8.

⁸ KLÍMA, Michal. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: Radix, 1998, 276 s. ISBN 80-860-3113-6.

⁹ KROUWEL, André. *Party transformations in European democracies*. Albany: State University of New York Press, 2012, 437 s. ISBN 978-143-8444-833.

¹⁰ BEYME, Klaus von. *Political parties in western democracies*. Aldershot, Hants, England: Gower, 1985, 444 s. ISBN 05-660-0570-0.

¹¹ HLOUŠEK, Vít a Lubomír KOPEČEK. *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha: Grada, 2010, 310 s. ISBN 978-80-247-3192-6.

V další části se práce zaměří už přímo na předměty zkoumání. Pro všechny zkoumané jevy bude jako podpůrný zdroj informací použito dílo V. Havlíka *Volby do Poslanecké sněmovny* analyzující proces sněmovních voleb v roce 2013 a v té souvislosti i všechny zúčastněné, nyní již, parlamentní strany.¹² Tato část bude rozdělena na tři hlavní kapitoly podle konkrétního zkoumaného předmětu.

První z hlavních kapitol se bude věnovat hnutí ANO 2011. Nejdříve rozebere jeho postavení a obecné charakteristické vlastnosti, posléze se bude zabývat ideově-programovými východisky, vycházejícími z volebního programu a následného působení. V další kapitole potom bude, na základě získaných poznatků, hnutí ANO zařazeno v rámci stranického systému, typů politických stran a také stranických rodin. Vzhledem k tomu, že hnutí ANO je relativně novým politickým subjektem na české politické scéně, zatím není z politologického hlediska prakticky nijak reflektováno v odborné literatuře. Kapitola se tak bude opírat hlavně o odborné články, které se obsahově dotýkaly hnutí ANO. Jedná se například o článek L. Kopečka a P. Svačinové *Kdo rozhoduje v českých politických stranách? Vzestup nových politických podnikatelů ve srovnávací perspektivě*¹³ a článek J. Stauber *Organizační vývoj nových politických stran v České republice pohledem teorie institucionalizace*.¹⁴

Druhá kapitola pak bude cílit na rozebrání dvou dalších politických stran: ODS a TOP 09. Obě dvě strany budou odděleně rozebrány na základě svého vzniku a působnosti. Následně bude provedeno srovnání mezi oběma stranami a hnutím ANO 2011, to znamená, do jaké míry reflektuje hnutí ANO 2011 programová východiska ODS a TOP 09, a zhodnocen možný vliv hnutí na perspektivu obou stran. Zatímco ODS, díky své relativně dlouhé působnosti na české politické scéně, zaznamenala celou řadu reflexí v odborné literatuře, příkladem tomu může být dílo S. Balíka *Občanská demokratická strana a česká politika: ODS v českém politickém systému v letech 1991-*

¹² HAVLÍK, Vlastimil. *Volby do Poslanecké sněmovny 2013*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2014, 347 s. ISBN 978-80-210-7147-6.

¹³ KOPEČEK, Lubomír a Petra SVAČINOVÁ. *Kdo rozhoduje v českých politických stranách? Vzestup nových politických podnikatelů ve srovnávací perspektivě*. *Středoevropské politické studie / Central European Political Studies Review* [online]. 2015, 17(2), s. 178–211. DOI: 10.5817/CEPSR.2015.2.178. ISBN 10.5817/CEPSR.2015.2.178. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4415>.

¹⁴ STAUBER, Jakub. *Organizační vývoj nových politických stran v České republice pohledem teorie institucionalizace*. *Acta Politologica* [online]. 2015, 7(2), s. 133–155. ISSN 1803-8220. [cit. 2017-05-15] Dostupné z: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00902.pdf>.

2006¹⁵, o TOP 09 toho zatím mnoho napsáno nebylo. V případě TOP 09 bude především použit odborný článek T. Jarmara *TOP 09 a Věci veřejné v kontextu institucionalizace českých politických stran po roce 1989*.¹⁶ Obě strany jsou nicméně v rámci volebního procesu v roce 2010 a 2013 mapovány v díle S. Balíka *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*¹⁷ a výše zmíněné volební analýze V. Havlíka.¹⁸

¹⁵ BALÍK, Stanislav. *Občanská demokratická strana a česká politika: ODS v českém politickém systému v letech 1991-2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006, 327 s. ISBN 80-732-5079-9.

¹⁶ JARMARA, Tomáš. *TOP 09 a Věci veřejné v kontextu institucionalizace českých politických stran po roce 1989*. Politologická revue. 2011, 17(1), s. 56-74.

¹⁷ BALÍK, Stanislav. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010, 288 s. Srovnávací politologie. ISBN 978-80-7325-224-3.

¹⁸ HAVLÍK, ref. 12.

1. Teorie stranických systémů

Miroslav Novák vysvětluje stranický systém jako uspořádání politických stran v jeden komplexní celek, v rámci něhož jsou strany ve vzájemné interakci.¹⁹ Podle Duvergera hrají při formování podoby stranických systémů jednotlivých států důležitou roli faktory, jako jsou tradice, historie či etnické složení. Pro všechny státy pak podle něj platí rozlišení na tři základní druhy faktorů: socioekonomické faktory, ideologické faktory a technické faktory. Stranické systémy mohou být jednoduše klasifikovány pomocí jednoho kritéria - kritéria počtu stran - na systém jedné strany, systém dvou stran a systém více než dvou stran.²⁰ Díky tomu, že se ale strany dají třídít podle více než jednoho kritéria, klasifikace se stává typologií. Tato část se bude věnovat typologii G. Sartoriho, založené na kritériu počtu stran a ideologické vzdálenosti, kterou Novák označuje za nejpracovanější a nejvlivnější.²¹

1.1 Sartoriho typologie stranických systémů

Typologie stranických systémů, jak ji popsal Sartori, vychází z předpokladu, že kritérium počtu stran, samo o sobě, nevykazuje dostačující odraz stranického uspořádání, nicméně stále představuje signifikantní prvek, pomocí něhož jsme schopni identifikovat či minimálně předpokládat určité vlastnosti daného systému. Na jedné straně se jedná o rozsah fragmentace či rozptýlení politické moci, na druhé straně například značí, kolik proudů na sebe současně vzájemně působí.²² Počet stran tedy hraje významnou roli, ovšem před samotným stanovením odpovídajícího typu zřízení je nutno rozlišovat, které strany do celkového počítání vůbec lze zahrnout, tím pádem je primárním úkolem vymezit ty strany, jež na základě charakteristik můžeme považovat za relevantní. Počítání relevantních stran se proto nevztahuje pouze na to, kolik stran se reálně na scéně pohybuje, ale také na to, jak silného aktéra představují. Relevance strany tak předpokládá vymezení faktorů, které ji relevantní činí.²³ Pro výslednou typologii hraje rozdíl mezi početní klasifikací stran a vymezením jejich skutečné relevance zásadní roli právě z toho důvodu, že strana s větším procentním ziskem může

¹⁹ NOVÁK, Miroslav a Lubomír BROKL. *Úvod do studia politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, s. 564. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-052-0.

²⁰ DUVERGER, Maurice. *Politické strany*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 228-229. Politeia (Karolinum). ISBN 978-80-246-2568-3.

²¹ NOVÁK, *ref.* 19, s. 565-568.

²² SARTORI, *ref.* 6, s. 124.

²³ Tamtéž, s. 125-126.

mít v rámci systému v konečném důsledku menší váhu než strana, která se z tohoto hlediska jeví jako slabá.²⁴ Síla strany se zpočátku promítá v počtu hlasů získaných ve volbách, ty se potom přepočítají na mandáty, a přestože je výsledným měřítkem především tzv. „síla v počtu mandátů“, pro získání komplexního vymezení relevance strany to ovšem nestačí. V tomto kontextu je tedy nutno definovat pravidla, na základě kterých budou strany počítány jako relevantní pro daný systém.²⁵

1.1.1 Pravidla počítání

První pravidlo se zabývá rozsahem, ve kterém může daná strana představovat vhodného vyjednávacího partnera, tzv. koaličním potenciálem. Důležitým odlišujícím prvkem tak není samotná velikost strany, nýbrž její síla v rámci koaličního vyjednávání. Malá strana, oproti velké, takto může mít rozhodující vliv na podobu jak samotného procesu, tak na výslednou koaliční většinu. Musíme tedy počítat všechny strany, které mají, bez ohledu na velikost, podíl na určování směru vyjednávání a stávají se tak potřebnými partnery. V praxi se často překrývají se stranami, které reálně vystoupily do vlády, nebo určité vládě rozhodujícím způsobem (poskytnutím podpory) umožnily chopit se moci. Ty strany, jejichž působnost se během určité doby nestává významnou pro možnou koalici, nebo na jejichž podpoře nezávisí ustavení vlády, tak lze považovat za irelevantní. V rámci politického zřízení ovšem existují i strany, které prakticky permanentně stojí v opozici vůči vládě, což ale neznamená, že je můžeme automaticky vypustit jako irelevantní. Tímto aspektem se zabývá druhé pravidlo založené na zastráovací síle, tzv. vyděračském potenciálu, díky kterému lze zahrnout ty strany, jejichž působnost ovlivňuje taktiku stranické soutěže, a zejména tehdy, když tím změni směr soutěže z dostředivého na odstředivý. V praxi je tento aspekt spojen převážně s antisystémově orientovanými stranami. Zároveň sem ale řadíme i ty strany, jejichž veto může být rozhodující ve vztahu k přijímání zákonů. Z počítání tímto mohou být vyřazeny všechny strany, které nedisponují ani koaličním ani vyděračským potenciálem.²⁶ Fiala se Strmiskou v tomto ohledu dodávají, že určení, zda je strana relevantní pro daný systém vychází zejména z toho, jestli dokáže významně ovlivnit výsledky, strukturu nebo povahu stranicko-volební soutěže.²⁷

²⁴ NOVÁK, *ref.* 19, s. 569.

²⁵ SARTORI, *ref.* 6, s. 126.

²⁶ Tamtéž, s. 127-128.

²⁷ FIALA a STRMISKA, *ref.* 7, s. 185.

Na základě takto definovaných pravidel počítání Sartori následně vymezil sedm klasifikačních tříd stranických systémů podle počtu politických stran.²⁸ Zásadní odlišení této klasifikace od předchozích představuje rozdělení „jednostranických“ systémů do tří samostatných kategorií, které indikují, jakým způsobem probíhá v daných systémech distribuce moci. Případ jedné strany totiž předpokládá, že je politická moc uchopena a monopolizována v rukou jediné strany, přičemž ostatním stranám není povoleno ani existovat. Oproti tomu hegemonická a predominantní strana připouští existenci ostatních stran, rozdíl u nich pak představuje postavení, ve kterém obě strany stojí vůči stranám ostatním. Zatímco hegemonická strana připouští ostatní strany, ale pouze tak, aby její postavení nebylo ohroženo (jako satelity nebo podřízené strany), predominantní strana představuje případ, kdy v rámci vícestranického systému vládne jedna strana dlouhou dobu absolutní většinou.²⁹ Střídání u moci je naopak typické pro dvoustranické systémy, kdy obě strany mohou získat absolutní většinu a vzájemně spolu o ni soupeří. V multipartismech pak stranická fragmentace předpokládá, že zřejmě ani jedna ze stran nebude schopna dosáhnout absolutní většiny, případně ji udržet. Zároveň zde pro zhodnocení jejich síly vystupují do popředí aspekty koaličního a vyděračského potenciálu.³⁰

1.2.2 Stranické systémy

Sartori v rámci své typologie rozlišuje mezi nesoutěživými a soutěživými stranickými systémy. Systémy, v nichž působí jedna strana nebo jedna hegemonická strana, označuje jako nesoutěživé, vedle toho pak stojí systémy soutěživé, do kterých řadí, mimo jiné, i systém predominantní strany.³¹ Vzhledem k povaze tématu se bude tato práce podrobněji zabývat pouze multipartistickými systémy.

Umírněný multipartismus má mechanicky poměrně blízko k bipartismu, nelze ho s ním ovšem plně ztotožnit. Početně je umírněný multipartismus tvořen třemi až pěti relevantními stranami, z nichž žádná ale není schopna dosáhnout absolutní většiny. Menšinové jednostranické vlády se sice přímo nevyklučují, jsou však velmi slabé. Bipartismus je zde nahrazen dvěma alternativními koalicemi, což oba systémy odlišuje. Umírněný multipartismus postrádá relevantní či významné antisystémové strany a

²⁸ Patří sem třída jedné strany, třída hegemonní strany, třída predominantní strany, třída dvou stran, třída omezeného pluralismu, třída extrémního pluralismu a třída atomizovaná. SARTORI, *ref.* 6, s. 130.

²⁹ NOVÁK, *ref.* 19, s. 567-568.

³⁰ SARTORI, *ref.* 6, s. 133-134.

³¹ Tamtéž, s. 286.

bilaterální opozici, tím pádem se všechny nevládnoucí strany mohou sjednotit a vládnout.³² Fiala se Strmiskou v tomto kontextu ovšem poukazují na velmi omezenou kapacitu vysvětlení mechanismů některých systémů obsahujících tři až pět stran, jež ale nelze řadit k bipartismu nebo k systému predominantní strany.³³

V případě polarizovaného multipartismu se posouváme nejen v početním kritériu, které zde tvoří pět až šest politických stran, ale zejména v ideologické vzdálenosti, jež je oproti umírněnému pluralismu poměrně větší. Sartori vymezil osm základních prvků typologie polarizovaného multipartismu³⁴, vzhledem k stanoveným cílům se práce ovšem nebude zabývat všemi a představí pouze dva zásadní.

Stěžejní odlišení spočívá především v existenci antisystémových stran. Definici antisystémových stran ovšem nelze chápat úzce, jejich antisystémovost se totiž může projevat různými způsoby. Obecně se jedná o strany podkopávající legitimitu režimu (zpravidla fašistické či komunistické), nicméně může jít i o strany protestní. Zatímco antisystémové strany stojí v opozici proti hodnotám daného systému, čímž vyjadřují stabilnější ideologický postoj, protestní strany v tomto ohledu nemají tak tvrdé jádro.³⁵ Kubát v souvislosti s tím upozorňuje, že pokud Sartoriho širší pojetí antisystémových stran zahrnuje například i strany protestní, které ovšem nemusí mít ze své podstaty delegitimační vliv, co se týče podkopávání režimu, bylo by potřeba je oddělit v rámci definice. Protestní strana se totiž může vymezovat jen vůči některým aspektům daného režimu, ne jeho celku.³⁶

Dalším odlišujícím, a pro práci významnějším, prvkem se pak stává obsazení středového prostoru v rámci pravolevé dimenze politického spektra. Tento aspekt nejenže produkuje multipolaritu, ale také mění směr stranické soutěže na odstředivý tím, že vyvolává extremistickou politiku.³⁷ V souvislosti s rozčleněním stran podle pravolevé osy je také ještě nutno poukázat na určité rysy, kterými se pravice i levice vyznačují. Z ekonomického hlediska spočívá rozlišení v přístupu státu k ekonomice. Buď jde o státem kontrolované hospodářství (levicové), nebo je primárním motorem

³² Tamtéž, s. 185-208.

³³ FIALA a STRMISKA, *ref.* 7, s. 195.

³⁴ Přítomnost relevantních antisystémových stran, existence bilaterální opozice, středové umístění jedné strany/skupiny stran, polarizaci, převládání odstředivých tendencí nad dostředivými, ideologické rozstrukturování, přítomnost nezodpovědných opozicí a politiku trumfování. SARTORI, *ref.* 6, s. 136-146.

³⁵ SARTORI, *ref.* 6, s. 136-138.

³⁶ KUBÁT, Michal. *Teorie antisystémové strany*. Politologický časopis - Czech Journal of Political Science [online]. 2007, (2), s. 117-118 [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=113099>.

³⁷ SARTORI, *ref.* 6, s. 139-140.

ekonomiky trh založený na soukromém vlastnictví (pravice). Co se týče socioekonomického hlediska, levice má tendenci k vyrovnávání ve společnosti a klade důraz na sociální politiky či jistoty, pravice tento přístup naopak nezastává.³⁸ Pojetí státu se u levice vyznačuje sociální odpovědností, pravice oproti tomu klade důraz na minimalizaci kompetencí a prioritou jsou pro ni podnikatelské aktivity. Rovnost například chápe levice spíše ve výsledcích, pravice zase v příležitostech.³⁹ S umístěním dané strany v rámci pravolevého kontinua se ale ještě pojí výše zmiňovaný aspekt středového umístění. Duverger považuje středové strany za nestálé a jejich umístění za umírněný výraz pravicových a levicových tendencí. Samotná středová politika podle něj neexistuje. Jde jen o výběr mezi dvěma typy řešení, přičemž středová strana si nakonec vybere jeden z nich.⁴⁰ Podle Sartoriho představuje středová oblast zejména umírněnou politiku, která racionálně hodnotí pro a proti.⁴¹ Středové straně se pak zvyšuje koaliční potenciál tím, že je schopná uzavírat koalice jak s pravíci, tak s levíci.⁴²

Fiala se Strmiskou nicméně upozorňují na problém při aplikaci konceptu polarizovaného multipartismu na konkrétní systémy stran. Koncept, podle nich, obsahuje určité problematické aspekty, díky nimž nelze vytyčené charakteristiky vždy zcela úplně použít pro typologii jakéhokoliv stranického systému.⁴³

³⁸ Tamtéž, s. 342.

³⁹ DAVID, Roman. *Politologie: základy společenských věd*. 5., přeprac. a rozš. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2005, s. 73. ISBN 80-718-2162-4.

⁴⁰ DUVERGER, *ref.* 20, s. 240-255.

⁴¹ SARTORI, *ref.* 6, s. 354.

⁴² DAVID, *ref.* 39, s. 74.

⁴³ FIALA a STRMISKA, *ref.* 7, s. 147-166.

2. Teorie politických stran

V návaznosti na vymezení stranických systémů je ale také nezbytné zabývat se konkrétními aktéry, kteří v nich působí, a těmi jsou tedy politické strany. Politické strany hrají v jednotlivých politických systémech velmi podstatnou roli. Jejich úlohou je agregovat a artikulovat zájmy, které budou posléze prosazovat jako konkrétní politiky. Aby ovšem mohly obsadit politické úřady, musí v rámci volebního procesu soupeřit o hlasy voličů. Základní funkce politických stran tak lze shrnout do několika bodů, kterými jsou identifikace politických cílů, artikulace a agregace společenských zájmů, mobilizace veřejnosti prostřednictvím voleb, podíl na rekrutování politické elity a formování vlády.⁴⁴ Abychom pak mohli jednotlivé politické strany od sebe odlišit, je třeba vymezit si kritéria, podle kterých je budeme členit. Ambici rozlišovat politické strany na základě jejich charakteristických vlastností má v současné době značné množství typologií. Typy stran můžeme vymezit například na základě organizace, vývoje nebo ideologicko-programového faktoru.⁴⁵

2.1 Typologie politických stran

Členění politických stran na základě společných charakteristických rysů umožňuje lepší orientaci i z hlediska pochopení vnitřních procesů jednotlivých stran. Konkrétní typologie ovšem naráží na problém s ne úplně komplexní povahou všech typů stran. Univerzálnost daných typů totiž nedosáhla takové úrovně, aby byla schopna pojmut dosud všechny existující politické strany. Vymezení jednotlivých typů politických stran na základě jejich vývoje odpovídá určitému časovému úseku, a typologie tak reflektuje změny, kterými politické strany prochází v závislosti na celkové povaze prostředí, ve kterém působí.⁴⁶ V tomto ohledu se vývojová typologie požadovanému cíli práce blíží nejvíce. Podle Krouwela se dají různé typy stran shrnout na pět základních: elitní a kádrové strany, masové strany, catch-all strany, kartelové strany a business-firm strany.⁴⁷

⁴⁴ HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. *Politické systémy*. Brno: Barrister, 2011, s. 194. ISBN 978-80-87474-23-5.

⁴⁵ CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 235. ISBN 978-80-7380-076-5.

⁴⁶ FIALA a STRMISKA, *ref.* 7, s. 84-86.

⁴⁷ KROUWEL, *ref.* 9, s. 15.

2.1.1 Kádrové strany, masové strany a catch-all strany

Kádrové a masové strany od sebe odlišuje, kromě členské základny, zejména rozdílná struktura. Pro kádrovou stranu je charakteristická značná míra decentralizace a slabé rozčlenění na výbory. Centralizace a silnější rozčlenění na tzv. sekce jsou naopak typické pro stranu mas. Co se týče členství, kádrové strany stojí na prestiži významných osobností, které dokáží přilákat nové voliče, a členství v nich je výběrové s ohledem na schopnosti a osobnost kandidáta, podstatu masové strany oproti tomu tvoří právě množství jejích členů. Stojí tak proti sobě kvalita versus kvantita.⁴⁸

Vývoj po druhé světové válce s sebou přinesl rozšíření o další typ politických stran, který Otto Kirchheimer nazval „strany pro všechny“. Strany byly nuceny k větší otevřenosti a jejich přístup k problémům začal být více komplexní. Převládá u nich snaha oslovit co největší množství voličů, bez většího ohledu na to, o jakého voliče se jedná. Hlavním posláním stran, jejichž model neodpovídá ani jednomu z výše popsaných modelů, se tak stala integrace dovnitř politického systému.⁴⁹ Přejít k industriální společnosti, v níž už intenzita společenských rozdílů nebyla tak vysoká, měl za následek, že se strany „v zájmu větší volební efektivity snažily zbavit ideologických a organizačních bariér“.⁵⁰ Otto Kirchheimer v tomto ohledu vymezil pět základních charakteristik tohoto typu stran: 1) drastické omezení ideologické zátěže, 2) posílení role stranického vedení, 3) oslabení role jednotlivých členů ve straně, 4) omezení důrazu na vybrané skupiny (ve smyslu rozšíření záběru na voliče napříč celou populací), 5) zajištění přístupu k různým zájmovým skupinám (ve smyslu získání například finančních zdrojů).⁵¹

2.1.2 Kartelové strany

Po roce 1970 se začal formovat nový vývojový typ, který identifikovali Richard Katz a Peter Mair, tzv. kartelové strany. Napříč stranami téměř mizí ideově-politické rozdíly, což vede k oslabení soutěživosti na politické scéně. Zároveň se u nich prohlubuje propojení se státem, kdy strany, spíše než na příspěvcích od svých členů, závisí na dotacích od státu.⁵² V rámci organizační struktury jsou takové strany charakterizovány decentralizovaným uspořádáním, kdy na jedné straně posiluje

⁴⁸ DUVERGER, *ref.* 20, s. 97-105.

⁴⁹ NOVÁK, *ref.* 19, s. 556.

⁵⁰ KLÍMA, *ref.* 8, s. 48.

⁵¹ KROUWEL, *ref.* 9, s. 21.

autonomie nižších úrovní, na druhé straně oslabuje vliv členské základny. Stranické vedení si uchovává vůdčí hierarchické postavení, rozdíl mezi členskou základnou a příznivci strany se pomalu vytrácí. Politika se začíná více profesionalizovat, což s sebou přináší přísun expertů a manažerů do stranického vedení. Ve vztahu k politickému systému se strany více vzdalují svým podporovatelům a upouštějí od příliš ideologicky vázaných programů. Ze strany voliče pak přichází tendence k fluktuaci a svou podporu vyjadřuje na základě přístupu stran k problémům. Zmírňuje se tak samotná stranická soutěž s cílem udržet se na scéně co nejdéle. Zmírnění politiky a soutěže ovšem může vyvolat potřebu vyhledávat radikálnější strany, neboť stávající strany už nekladou takový důraz na každodenní problémy a občané tak nenachází dostatečnou reprezentaci svých zájmů. Takové strany, vymezující se vůči tzv. establishmentu, se však posléze stanou stejnou součástí politické arény, neboť se adaptují na dané podmínky.⁵³

2.1.3 Business-firm strany

Přítomnost kartelových stran v konečném důsledku vedla k tomu, že se na scéně objevil nový druh politických stran: tzv. business-firm strany. Sbližování mezi státem a tradičními politickými stranami totiž nutí politické soupeře k tomu, aby si zajistili prostředky, pomocí nichž osloví voliče a získají jejich podporu, jinou cestou. Vznik takové strany může buď záviset na již existující podnikatelské společnosti, jejíž struktura se poté vtělí do politické strany, nebo vzniká jako cílený politický projekt vytvořený na podnikatelských principech, a je i tak řízen. Od kartelových stran se liší zejména tím, že její finanční prostředky pochází ze soukromého sektoru, nikoliv od státu.⁵⁴ Vznik a také rozmach business-firm stran je možno pozorovat zejména v souvislosti s nespokojenou náladou společnosti vůči politickým stranám nebo v atmosféře politických krizí.⁵⁵

Jednou z důležitých charakteristik stran typu firmy je především absence oficiální stranické ideologie. Politický program, stejně jako konkrétní politiky, je výrazně ovlivňován činností výzkumných agentur v oblasti veřejného mínění. Strana dokáže dostatečně mobilizovat voliče v rámci volebního období, nedostatečná politická linie jim však brání v zakotvení stabilního elektorátu. Není tak jisté, na rozdíl od

⁵² STRMISKA, Maxmilián. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 17. ISBN 80-736-7038-0.

⁵³ KLÍMA, *ref.* 8, s. 58-63.

⁵⁴ KROUWEL, *ref.* 9, s. 25.

⁵⁵ KOPEČEK A SVÁČINOVÁ, *ref.* 13, s. 182.

tradičních stran, zda by byly schopny ustát případné politické krize. Zásadní roli v tomto případě představuje stranický lídr, kolem něhož se i centralizuje veškeré rozhodování, jak tedy nad samotným směřováním strany, tak i co se týče financování. Míra organizace a institucionalizace se tím pádem udržuje na minimu, mj. také tím, že strana má tendenci přidělovat technické úkoly externím specialistům.⁵⁶ Význam členské základny a nižších organizačních úrovní je jen velmi malý.⁵⁷ Ačkoliv tyto strany mohou získávat určité finanční prostředky od zájmových skupin, tvorba politických rozhodnutí na nich nezávisí, čímž se liší například od catch-all stran. Orientují se podle poptávky politického trhu, a jelikož se jejich výsledný produkt posléze musí na trhu dobře umístit, potřebují pro něj najít vhodné balení. Kandidát dané politické strany, často se jedná pouze o lídra, proto musí být atraktivní pro voliče, aby onen produkt úspěšně prodal.⁵⁸

V souvislosti s přežitím politické strany pak poukazuje Strmiska na 3 tři faktory, které by měly být u stran přítomny. Jedná se jednak o vazbu na určitou skupinu voličů tvořící stabilní jádro i v případě krize, dále pak o členskou základnu a konečně o ideově-politickou identitu strany umožňující voličům identifikaci skrze společné hodnoty.⁵⁹

⁵⁶ HOPKIN, Jonathan a Caterina PAOLUCCI (1999). *The business firm model of party organisation: Cases from Spain and Italy*. *European Journal of Political Research* [online]. 35(3), s. 332-334 [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1475-6765.00451/pdf>.

⁵⁷ KOPEČEK A SVAČINOVÁ, *ref.* 13, s. 182.

⁵⁸ KROUWEL, *ref.* 9, s. 26.

⁵⁹ STRMISKA, *ref.* 55, s. 19.

3. Teorie stranických rodin

Chceme-li pak zkoumat ideologickou identitu politických stran a jejich umístění v rámci pravolevého politického spektra, je třeba zvolit vhodné kritérium, pomocí něhož budeme schopni strany identifikovat. V tomto případě se jedná o ideově-programovou blízkost, díky níž se současné politické strany stávají předmětem výzkumu z hlediska jejich politické orientace.⁶⁰

Beyme chápe politické strany jako jakési formy sdružení, které sdílí společné normy a hodnoty. Jejich ideologická báze, podle něj, rovněž hrála zásadní roli z hlediska úspěšné institucionalizace v Evropě, umožnila jim totiž institucionalizaci nezávislou na postavě jednoho konkrétního lídra.⁶¹ Na základě společných hodnot pak Beyme vymezil devět ideologických rodin: liberální a radikální, konzervativní, socialistické a sociálně demokratické, křesťansko-demokratické, komunistické, agrární, regionální a etnické, extrémně pravicové a ekologické.⁶² Beymeho typologie vychází především z historických okolností vzniku jednotlivých stran a přítomnosti konfliktních štěpení.⁶³ Ve vztahu k politickým stranám střední a východní Evropy pak Andrzej Antoszewski poukázal na čtyři základní důvody, proč je vhodné se touto typologií zabývat: 1) jde o nejrozšířenější typologii, 2) pravolevé ideologické dělení má význam pro strany i pro voliče, 3) většina stran se hlásí k určité ideologii, 4) nadnárodní stranické struktury bývají pro strany atraktivní (zpravidla na úrovni frakcí Evropského parlamentu).⁶⁴ Sdružování do nadnárodních struktur nemá ovšem vždy úplnou vypovídající hodnotu.⁶⁵

Strmiska poté ještě dodává, že pokud chceme takto rozčleněné stranické rodiny identifikovat v rámci pravolevého spektra, na levici najdeme socialisty a sociálně demokratické strany, komunistické strany a ekologické strany, na pravici pak křesťansko-demokratické strany, liberální strany, konzervativní strany a extrémně pravicové strany. Regionální a etnické strany nelze jednoduše identifikovat, proto stojí mimo klasickou pravolevou dimenzi.⁶⁶ V následující části tedy budou rozebrány

⁶⁰ FIALA a STRMISKA, *ref.* 7, s. 88-89.

⁶¹ BEYME, *ref.* 10, s. 29.

⁶² Tamtéž, s. 31-136.

⁶³ HLOUŠEK a KOPEČEK, *ref.* 11, s. 16.

⁶⁴ Tamtéž, s. 14.

⁶⁵ Zaprvé některým stranickým rodinám doposud nevznikla příslušná nadnárodní struktura, zadruhé se některé strany začlení do nadnárodní struktury čistě z taktických důvodů. STRMISKA, *ref.* 55, s. 31.

⁶⁶ STRMISKA, *ref.* 55, s. 31.

jednotlivé ideologické rodiny, s ohledem na zadání práce ovšem nebude rozebráno všech devět, ale pouze liberální a konzervativní.

3.1 Liberální strany

Liberalismus ve spojení s politickými stranami historicky reprezentoval proticírkevní postoj vůči působení náboženství na politickou sféru. Zásadní roli v něm hrály práva a svobody jednotlivce, vliv státu na hospodářství a uvnitř společnosti tak měl být pouze minimální.⁶⁷ Beyme zmiňuje, že liberalistické pojetí rovnosti spočívá především v rovnosti před zákonem a přiznávání politických práv menšinám.⁶⁸ Evropské liberální strany mají tendenci ve svých programech akcentovat lidská a občanská práva, zároveň jsou ale také zastánci pluralismu a regionalismu.⁶⁹ Co se týče pojetí svobody, ekonomický liberalismus, typický pro USA a Velkou Británii v 80. letech 20. století, se vyznačuje jejím negativním pojetím (svobody od něčeho) a svoboda jednotlivce tak stojí před společenskou rovností. Oproti tomu sociální liberalismus, objevující se v letech 1880 a 1930 ve Velké Británii a ve 30. letech v USA, pojímal svobodu naopak jako pozitivní (svoboda k něčemu) a jednotlivec tak ustupoval rovnosti společnosti.⁷⁰

Ekonomické pojetí liberalismu také zaznamenalo v průběhu času obměnu a prošlo tak jistými vývojovými fázemi. Klasický liberalismus, významný zejména v 19. století a stojící na principech „laissez-faire“ (trh jako samoregulační mechanismus), začal pod vlivem hospodářské krize a obou světových válek ustupovat sociálnímu liberalismu. Sociální liberalismus opouští ideál volného trhu a naopak připouští sociální stát a státní zásahy do ekonomiky.⁷¹ Ekonomický liberalismus, označovaný také jako neoliberalismus, se začal prosazovat v 70. letech jako znovunavrácení k tržním principům.⁷² Rodinu liberálních stran tak lze rozdělit na dva typy: 1) sociálně-liberální typ (levicový), pro který hrají důležitou roli spíše společenské svobody, jako jsou diskriminace či práva menšin, a s ohledem na trh zastávají spíše umírněnou pozici, kdy připouštějí intervence státu do ekonomiky, 2) ekonomicky-liberální typ (pravicový), pro nějž je zásadní minimální role státu a volných trh. Podobně rozdílně nahlízejí i na aspekt evropské integrace. První typ vnímá integrační proces jako cestu k rozsáhlejším

⁶⁷ Tamtéž, s. 38.

⁶⁸ BEYME, *ref.* 10, s. 32.

⁶⁹ Tamtéž, s. 38.

⁷⁰ CABADA a KUBÁT, *ref.* 45, s. 126-130.

⁷¹ HLOUŠEK a KOPEČEK, *ref.* 11, s. 126-128.

občanským svobodám. Druhý typ, ekonomický, naopak zásadní poselství integrace spatřuje z hospodářského hlediska například v otevření národních ekonomik. V tomto kontextu některé spíše konzervativní strany přijaly toto ekonomicky-liberální pojetí a integrovaly ho do své programatiky.⁷³

3.2 Konzervativní strany

U konzervativních stran lze identifikovat několik zásadních pojmů, jakými jsou například národ, stát, obrana národních zájmů či tradice.⁷⁴ Konzervatismus má chránit postoje, které jsou dle jeho vnímání ohroženy.⁷⁵ Stát je pojímán jako silný hierarchicky uspořádaný celek, jehož úkolem je především zachovávání řádu a vynucování práva. Společnost, která je zde chápána jako organický systém založený na institucích a entitách (obec, rodina), musí stát na principech morálky a sociální soudržnosti. Skupinové zájmy tu stojí převážně nad individuálními.⁷⁶ Mezi konzervativní myšlenky patří, podle Beymeho, akcent na soukromé vlastnictví a svobodu. Významné postavení zde mají i pojmy jako náboženství a tradice. Konzervativci věří, že je udržitelná pouze postupná změna, nikoliv revoluční kroky.⁷⁷

Vývoj ve střední Evropě po roce 1989 ukázal, že konzervativní podpora evolučního vývoje, namísto revolučních změn, nedokáže zmírnit proces změn, které tehdy probíhaly. Středoevropský konzervatismus tak začal trochu měnit svou podobu, kterou lze zjednodušeně rozčlenit na dva proudy: národně-konzervativní a konzervativně-liberální.⁷⁸ Strmiska v tomto ohledu dodává, že v současnosti se konzervativně-liberální strany hlásí k podpoře podnikání v rámci liberálně orientovaného trhu.⁷⁹

Co se týče spolupráce konzervativců na evropské úrovni, nelze dospět k jednomu výsledku. V současné době působí na evropské úrovni dvě frakce sdružující konzervativní strany: Evropská lidová strana (EPP) a Evropská konzervativní a reformní skupina (ECR).⁸⁰

⁷² CABADA a KUBÁT, *ref.* 45, s. 131.

⁷³ HLOUŠEK a KOPEČEK, *ref.* 11, s. 129-130.

⁷⁴ STRMISKA, *ref.* 55, s. 37.

⁷⁵ BEYME, *ref.* 10, s. 46.

⁷⁶ HLOUŠEK a KOPEČEK, *ref.* 11, s. 183-184.

⁷⁷ BEYME, *ref.* 10, s. 49.

⁷⁸ HLOUŠEK a KOPEČEK, *ref.* 11, s. 194.

⁷⁹ STRMISKA, *ref.* 55, s. 37.

⁸⁰ HLOUŠEK a KOPEČEK, *ref.* 11, s. 205.

4. Hnutí ANO 2011

Hnutí ANO 2011 vzniklo jako osobní projekt podnikatele Andreje Babiše, který se v české společnosti uvedl zejména vymezováním se vůči předchozím stranickým elitám. Poměrně dobře mu v tom nahrávala nedůvěřivá nálada společnosti vůči politickým reprezentantům, jíž efektivně využíval, neboť mu umožnila vyhrazenou rétoriku bez zábran vyostřovat.⁸¹ Samotnému formálnímu založení hnutí ovšem předcházela několikaměsíční vývoj. V této části budou nejprve představeny okolnosti vzniku hnutí ANO 2011 a to, co předcházelo samotné kandidatuře ve sněmovních volbách v roce 2013, v souvislosti s čímž bude rozebrána i tehdejší volební kampaň. Nastíněna bude rovněž organizační struktura, členská základna a financování hnutí. Finální pozornost pak bude věnována ideovým východiskům.

4.1 Vznik hnutí ANO 2011 a jeho vývoj k volbám do Poslanecké sněmovny 2013

V době, kdy se Andrej Babiš začal více dostávat do povědomí veřejnosti, ještě zdaleka nebyly položeny technické základy uskupení, jak ho známe dnes. Registraci „Akce nespokojeného občana“, známé spíše pod akronymem „ANO“, na Ministerstvu vnitra předcházela celá řada mediálních výstupů v souvislosti s kritikou stranicko-politického prostoru, jehož charakteristickou vlastností má být zejména korupce. Babišova nespokojenost s atmosférou politického života se začala projevovat v průběhu roku 2011, vesměs rok po řádných sněmovních volbách. Jeho rétorika se zpočátku nicméně omezovala hlavně na kritiku neochoty zabývat se možnou přítomností korupce jak v napojení na některé politicky činné osoby, tak ve sféře policie či v justičním systému.⁸²

Záměr založit iniciativu, která by byla aktivně činná proti jevům, na které poukazuje, představil na podzim roku 2011. Myšlenku založení občanského sdružení v té době každopádně prezentoval bez úmyslu osobního vstupu do politiky.⁸³ V říjnu téhož roku si Babiš nechal na Úřadu průmyslového vlastnictví patentovat několik značek reflektujících variace na název *Akce nespokojených občanů* a zkratku

⁸¹ KOPEČEK A SVAČINOVÁ, *ref.* 13, s. 182-184.

⁸² KUBÁTOVÁ, Zuzana. *Andrej Babiš: Korupce překročila únosnou mez* [online]. 2011 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-52891140-andrej-babis-korupce-prekrocila-unosnou-mez>.

*ANO 2011*⁸⁴. V listopadu pak publikoval dokument s názvem *Výzva ANO 2011*, kterým položil základy svému politickému působení. Věnuje se v něm tématům, jako jsou „rozkrádání státu“ a „efektivita správy“, a vybízí tím občany ke sjednocení, díky němuž může hnutí, vystupující již pod názvem „Akce nespokojených občanů“, dosáhnout vítězství v nadcházejících parlamentních volbách v roce 2014.⁸⁵

V květnu roku 2012 došlo k registraci ANO na Ministerstvu vnitra jakožto politického hnutí.⁸⁶ Přestože si ANO ve *Výzvě 2011* vytyčilo účast ve sněmovních volbách⁸⁷, nominovalo své kandidáty už v rámci senátních voleb na podzim roku 2012. Tento pokus ovšem skončil celkovým neúspěchem všech 7 nominovaných kandidátů, z nichž ani jeden nepostoupil do druhého kola.⁸⁸ Významným milníkem se poté stala koupě mediální skupiny Mafra v červnu 2013, což bylo Andreji Babišovi několikrát vytýkáno z důvodu koncentrace podnikatelských a mediálních aktivit v souvislosti s politikou. Babiš proto podepsal kodex zavazující ho k neovlivňování obsahu médií, které vlastní.⁸⁹

Předčasné sněmovní volby, vyhlášené v důsledku pádu Nečasovy vlády, pak ve svém důsledku znamenaly pro ANO signifikantní bod, neboť se mu podařilo předčít volební zisky i tradičně soutěžících stran⁹⁰ a finálně skončilo jen v těsném závěsu za vítěznou ČSSD, která představuje stabilní prvek českého stranického systému. Z celkového počtu hlasů obdrželo ANO 18,65 % a stalo se tím druhou nejsilnější stranou sněmovních voleb.⁹¹ Pozice druhé nejsilnější strany a povolební vyjednávání vyústily v podpis koaliční smlouvy mezi hnutím ANO, ČSSD a KDU-ČSL.⁹² Obsazení

⁸³ ČESKÁ TELEVIZE. *Babiš chystá Občanské fórum proti korupci a hledá lídra* [online]. 2011 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1241951-babis-chysta-obcanske-forum-proti-korupci-a-hleda-lidra>.

⁸⁴ ELIÁŠOVÁ, Kateřina a Ondřej MALÝ. *Míří Babiš do politiky? Nechal zaregistrovat variace názvu Akce nespokojených občanů* [online]. 2011 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-53284530-miri-babis-do-politiky-nechal-zaregistrovat-variace-nazvu-akce-nespokojenych-obcanu>.

⁸⁵ ANO. *Výzva ANO 2011*. [online]. 2011 [cit. 2017-05-12] Dostupné také z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/ano-vyzva-ano.pdf>.

⁸⁶ Podle Kopečka a Svačinové ANO využilo prakticky neexistujícího právně-legislativního rozdílu mezi politickou stranou a politickým hnutím a registrovalo se jako politické hnutí, což mu rétoricky usnadnilo vymezovat se vůči politickým stranám. KOPEČEK A SVAČINOVÁ, *ref.* 13, s. 184.

⁸⁷ ANO. *Výzva ANO 2011*. [online]. 2011 [cit. 2017-05-12] Dostupné také z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/ano-vyzva-ano.pdf>.

⁸⁸ STAUBER, *ref.* 14, s. 140.

⁸⁹ HAVLÍK, *ref.* 12, s. 76.

⁹⁰ Míni se tím KDU-ČSL a ODS.

⁹¹ VOLBY.CZ. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013* [online]. 2013 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>.

⁹² VLÁDA. *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva.pdf.

ministerských křesel, a vůbec úspěchu ve volbách, nicméně předcházela poměrně intenzivní předvolební kampaň, které je rovněž potřeba věnovat v této práci pozornost.

4.2 Volební kampaň

Ačkoliv prezident republiky vyhlásil předčasné sněmovní volby v srpnu 2013⁹³, první billboardy hnutí ANO bylo možno vidat již v červenci, tedy zhruba dva měsíce dopředu. ANO už v té době totiž připravovalo kampaň pro řádné volby v roce 2014. Přestože byla kampaň v začátcích už v červenci, svůj program ANO představilo až po vyhlášení voleb, a to 22. září.⁹⁴ Z hlediska politického marketingu se do vedení předvolební kampaně promítaly nejrůznější jeho způsoby, počínaje kontaktní kampaní přes využití online sociálních sítí. Andrej Babiš, navzdory snahám o zviditelnění některých dalších osobností⁹⁵, dominoval celé kampani a po celou dobu stál nejen v pozici lídra strany, ale také v pozici manažera volebního týmu. Volební tým pro něj tvořili speciálně najatí experti, mj. ze společností Campaigns a americké agentury Penn Schoen Berland, starající se například o marketingovou strategii či průzkumy veřejného mínění. Právě průzkumy veřejného mínění tvořily stavební kámen předvolební kampaně hnutí.⁹⁶ Výsledky průzkumů totiž vedly k tomu, že bylo potřeba některé pasáže volebního programu upravit. Program tak byl průběžně měněn s ohledem na to, aby neodradil voliče. Kromě toho se dále změnilo logo hnutí a neformálně se upravil i používaný název, čímž došlo k jeho zkrácení na pouhé „ANO“.⁹⁷

Hnutí ANO si také v počátcích kampaně nechalo vypracovat průzkum, na základě něhož pak bylo schopno identifikovat cílové skupiny a tomu následně strategicky přizpůsobit i rétoriku celé kampaně.⁹⁸ S využitím pokročilých marketingových technik přizpůsobilo cílovým skupinám i formu komunikace, díky čemuž bylo schopno oslovit voliče napříč celým státem.⁹⁹ Typickou součástí marketingové strategie byly zejména billboardy propagující tváře hnutí doprovázené jednoduše formulovanými slogany. ANO rovněž využilo i možnosti kontaktní kampaně v podobě například návštěvy českých měst. Jednou z nejzásadnějších forem vedení

⁹³ HRAD. *Tisková konference prezidenta republiky k předčasným volbám* [online]. 2013 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/tiskova-konference-prezidenta-republiky-k-predcasnym-volbam-11271>.

⁹⁴ HAVLÍK, *ref.* 12, s. 27.

⁹⁵ Martin Stropnický, Věra Jourová, Martin Komárek

⁹⁶ ŠÍMA, Pavel a Marcela KRÁLIKOVÁ. *Volební kampaně 2013*. Brno: Barrister, 2014, s. 42. ISBN 978-80-7485-026-4.

⁹⁷ KOPEČEK A SVAČINOVÁ, *ref.* 13, s. 197.

⁹⁸ ŠÍMA a KRÁLIKOVÁ, *ref.* 110, s. 23.

kampaně se pro hnutí ANO nicméně stala online komunikace především na sociálních sítích. Hlavní doménu představoval Facebook, kde komunikace probíhala převážně prostřednictvím aktivních profilů představitelů hnutí a placené reklamy.¹⁰⁰ Celkově se tak průběh předvolebního období vyznačuje dvěma hlavními rysy: vytvářením konkrétního programu na základě průzkumů veřejného mínění¹⁰¹ a především profesionálně vedenou kampaní, na kterou bylo vynaloženo nejvíce finančních prostředků ze všech zúčastněných stran.¹⁰²

4.3 *Financování hnutí*

Finanční prostředky, nejen v rámci kampaně, nepředstavovaly pro působnost hnutí viditelně významný problém. Důležitým zdrojem financování byly od počátku vzniku hnutí především soukromé dary. Stěžejní roli zde hrál sám Andrej Babiš, který už v roce 2012 vynaložil na jeho činnost téměř 30 milionů Kč. Nešlo ale jen o něj. V prvních letech sponzorovala činnost i řada obchodních společností, které ovšem byly s Babišem propojeny. Velkou část objemu přijatých peněz totiž poskytly společnosti spadající pod společnost Agrofert. Počátky hnutí tak z většiny stály na finanční podpoře jeho zakladatele a několika skupin sdružených ve společnosti Agrofert¹⁰³, v jehož čele Andrej Babiš tehdy oficiálně stál.¹⁰⁴ Tak se dělo až do předvolební kampaně, kdy se na činnosti začaly podílet i subjekty, které do Agrofertu nespádají. ANO tak mělo možnost investovat do voleb velké množství finančních prostředků, což také udělalo, protože jeho náklady na kampaň převyšovaly náklady všech ostatních stran. Po volbách 2013 nicméně začal na činnost hnutí přispívat i stát, jehož příspěvky se pak staly hlavním zdrojem financování.¹⁰⁵ Stát se totiž v tomto ohledu podílí na financování stran/hnutí třemi různými způsoby: příspěvkem na úhradu volebních nákladů ve volbách do Poslanecké sněmovny¹⁰⁶ či Evropského parlamentu¹⁰⁷, stálým příspěvkem¹⁰⁸ a

⁹⁹ STAUBER, *ref.* 14, s. 145-150.

¹⁰⁰ HAVLÍK, *ref.* 12, s. 61-67.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 27.

¹⁰² Tamtéž, s. 59.

¹⁰³ STAUBER, *ref.* 14, s. 140-146.

¹⁰⁴ V kontextu zákona o střetu zájmů Andrej Babiš začátkem roku 2017 převedl společnosti do svěřeneckého fondu, a oficiálně tak není jejím vlastníkem. ČESKÁ TELEVIZE. *Babiš převedl Agrofert do svěřeneckého fondu, dohlížet na něj bude i jeho partnerka* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2028378-babis-prevedl-agrofert-do-sverenskeho-fondu-dohlizet-na-nej-bude-i-jeho-partnerka>.

¹⁰⁵ KOPEČEK A SVACINOVÁ, *ref.* 13, s. 190.

¹⁰⁶ ZÁKON č. 247/1995 Sb., *o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů*. [online]. [cit. 2017-05-17] Dostupné také z:

příspěvkem na mandát poslance, senátora, člena zastupitelstva kraje a člena zastupitelstva hlavního města Prahy.¹⁰⁹

Příspěvky od státu se u jednotlivých politických stran vždy liší podle počtu obsazených mandátů a podle procentního zisku všech platných hlasů. Hnutí ANO si jakožto úplně nový subjekt výsledkem sněmovních voleb zajistilo dobrou startovní pozici, co se týče objemu finančních prostředků vyplácených ze státního rozpočtu, a díky navazujícím úspěchům v dalších volbách, zejména do Evropského parlamentu 2014 a zastupitelstev krajů 2016, se objem příspěvků týkajících se mandátů postupně navyšoval v souvislosti s přibývajícími posty, které ANO obsazovalo. Jak lze vidět v následující tabulce, v prvním roce fungování bylo hnutí odkázáno čistě na prostředky plynoucí ze soukromé sféry. Jakmile ale začalo obsazovat mandáty, soukromé finanční prostředky, zejména v letech 2013 a 2015, jsou ve výrazném nepoměru vůči tomu, co hnutí inkasuje od státu.

Tabulka č. 1: Orientační přehled příjmů hnutí ANO

Rok	Členské příspěvky	Soukromé dary	Příspěvky ze státního rozpočtu
2012	75 801 Kč	63 981 964 Kč	-
2013	381 416 Kč	7 912 118 Kč	105 270 250 Kč
2014	1 390 243 Kč	31 453 671 Kč	59 384 405 Kč
2015	3 769 013 Kč	8 914 004 Kč	57 642 500 Kč
2016	3 149 608 Kč	44 772 202 Kč	68 733 750 Kč

Zdroj: *Vlastní zpracování na základě výročních zpráv hnutí ANO 2012-2016*¹¹⁰

4.4 Organizační struktura

Organizačně se podle typu působnosti hnutí člení na pět typů orgánů: celostátní, krajské, oblastní a místní. Celostátní orgány se potom člení na Celostátní sněm, Výbor a Předsednictvo, regionální orgány jsou vždy tvořeny sněmy, předsednictvem a jedním

[http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-](http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=247/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy)

[zakonu/SearchResult.aspx?q=247/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.](http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=247/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy)

¹⁰⁷ ZÁKON č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-05-17] Dostupné také z: [http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-](http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=62/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy)

[zakonu/SearchResult.aspx?q=62/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.](http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=62/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy)

¹⁰⁸ ZÁKON č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích. [online]. [cit. 2017-05-17] Dostupné také z: [http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-](http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=424/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy)

[zakonu/SearchResult.aspx?q=424/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.](http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=424/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy)

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ ANO. *Dokumenty ke stažení: Výroční finanční zprávy* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/stahnete-si/>.

doplňkovým orgánem s kontrolní funkcí. Celostátní sněm, jakožto nejvyšší orgán, volí a odvolává členy předsednictva a mimo jiné schvaluje politický program a změny stanov.¹¹¹ Doposud poslední úprava stanov proběhla v únoru 2017. Došlo tím, mimo jiné, k přesunu pravomoci spadající dříve pouze do režie výboru i na předsedu hnutí.¹¹² Nově se může předseda zabývat již schválenými kandidátními listinami, což znamená, že v ojedinělých případech může měnit pořadí na kandidátce, doplňovat kandidáty nebo je rovnou vyškrtnout. Změna stanov mj. formálně ukotvila nový poradní orgán předsednictva, tzv. Grémium. Tvoří ho předseda a místopředsedové hnutí a jeho posláním je předkládat stanoviska k otázkám organizačního či politického charakteru. „*Za tím účelem je Grémium oprávněno věc prošetřit, vyžadovat si podklady a vyjádření dotčených osob či orgánů Hnutí*“.¹¹³ Při zastupování hnutí jako celku má výsadní postavení jeho předseda, který za tímto účelem jedná samostatně. Aby ho mohl zastupovat kdokoliv z místopředsedů, vyžaduje se písemné zmocnění od předsednictva, ovšem pouze ve specificky určených záležitostech. Předsedovi podléhá i jmenování hlavního manažera a krajských manažerů, což mu umožňuje dohlížet i na profesionální složení hnutí.¹¹⁴

Předsednictvo hnutí jmenuje a odvolává předsedy krajských organizací a zároveň může nijak omezeně zřizovat a rušit organizace nižší úrovně (krajské, oblastní a místní). Předsednictvo rovněž disponuje pravomocí nominovat kandidáty do všech druhů voleb, počínaje místními zastupitelstvy, přes parlamentní volby, až po volby do Evropského parlamentu.¹¹⁵ Nižší úrovně organizace se sice mohou podílet na nominování kandidátů, výčet voleb, v rámci nichž tak mohou činit, je ovšem omezenější. Krajské organizace například nemohou nominovat kandidáty do Senátu a komunálních voleb (s výjimkou zastupitelstva hl. m. Prahy), což například oblastní organizace udělat mohou. Možnosti místní organizace jsou omezeny pouze na nominaci kandidátů v rámci komunálních voleb.¹¹⁶ Pro všechny organizace nicméně platí, že schválení kandidátních listin podléhá výboru hnutí, což jsou, volně přeloženo, lidé

¹¹¹ ANO. *Stanovy politického hnutí ANO 2011* [online]. 2017, s. 8-9. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/stanovy-schvalene-iv.-celostatnim-snemem.pdf>.

¹¹² AKTUÁLNĚ.CZ. *Babiš může nově sahat do kandidátek a škrtnat v nich, ANO upravilo stanovy* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/babis-muze-nove-sahat-do-kandidatek-a-skrtnat-v-nich-ano-upra/r~9bfa84f4fc1f1e6bfa0025900fea04/>.

¹¹³ ANO. *Stanovy politického hnutí ANO 2011* [online]. 2017, s. 11. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/stanovy-schvalene-iv.-celostatnim-snemem.pdf>.

¹¹⁴ KOPEČEK A SVACÍNOVÁ, *ref.* 13, s. 199.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 192.

¹¹⁶ ANO. *Stanovy politického hnutí ANO 2011* [online]. 2017, s. 10-18. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/stanovy-schvalene-iv.-celostatnim-snemem.pdf>.

okolo Andreje Babiše. Názorným příkladem tomu mohou být volby do Poslanecké sněmovny 2013, kdy nejvýraznější podíl na výběru kandidátů mělo předsednictvo a expertní volební tým.¹¹⁷

Další strukturální složku představují samotní členové hnutí. Možnost být členem hnutí ANO ovšem nespočívá v pouhém podání přihlášky, kde uchazeč deklaruje, že není členem žádné jiné politické strany nebo politického hnutí. Podle stanov se po uchazeči vyžaduje, aby doložil životopis, zároveň ale také „*podepsané prohlášení o bezdlužnosti, prohlášení o beztrestnosti, výpis z rejstříku trestů ne starší než 3 měsíce a prohlášení o tom, že žadatel přistupuje k těmto stanovám a Morálnímu kodexu Hnutí*“.¹¹⁸ Požadavky uvedené v morálním kodexu akcentují například kvalifikovanost, boj proti korupci či rezignaci na „*volený mandát, na svou funkci ve Hnutí a na členství ve Hnutí*“ v případě propojení člena s úmyslným trestným činem nebo nedbalým trestným činem, který byl ale spáchán při výkonu veřejné funkce.¹¹⁹ Požadavky na uchazeče vedou v konečném důsledku k tomu, že hnutí nemá rozsáhlou členskou základnu a členství v něm je exkluzivní.¹²⁰ Současný počet členů je přibližně 2 900.¹²¹ Malý počet členů nicméně umožňuje efektivnější kontrolu ze strany vedení, což mimo jiné dokládá oznamovací povinnost ze strany člena i v případě přestupkového řízení za špatné parkování. Orientace na užší členskou základnu, spíše než na členství masového charakteru, je ale kompenzována snahou o oslovení příznivců strany. V kontextu toho vznikl v roce 2014 Institut pro politiku a společnost a v roce 2015 mládežnická organizace Mladé ANO.¹²²

4.5 Ideová a programová východiska

Z hlediska zkoumání ideologické báze hnutí ANO bude tato část rozdělena na dvě podkapitoly. První se bude zabývat stanovisky představenými v rámci období, kdy ANO ještě reálně nepůsobilo na politické scéně. Vycházet tak bude z programu, který byl představen v rámci volební kampaně do Poslanecké sněmovny 2013. Druhá podkapitola se už bude zabývat samotným působením ANO v české politice, počínaje

¹¹⁷ KOPEČEK A SVAČINOVÁ, *ref.* 13, s. 192-194.

¹¹⁸ ANO. *Stanovy politického hnutí ANO 2011* [online]. 2017, s. 3. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/stanovy-schvalene-iv.-celostatnim-snemem.pdf>.

¹¹⁹ ANO. *Morální kodex reprezentanta politického hnutí ANO 2011* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/clenska-prihlaska/ano-moralni-kodex-representanta.pdf>.

¹²⁰ KOPEČEK A SVAČINOVÁ, *ref.* 13, s. 188.

¹²¹ KYSELA, Darek. Asistent Andreje Babiše. 2017 [cit. 2017-05-14]. <Kysela@anobudelip.cz>. Emailová komunikace.

programovým prohlášením vlády po konkrétní politiky (*policies*). V obou případech bude důraz kladen na témata ekonomického a sociálního charakteru. Pro účely práce a v závislosti na jejím rozsahu budou vybrány pouze klíčové oblasti politiky ANO, které mohou posloužit jako klíč k posouzení ideologického zabarvení hnutí.

4.5.1 Volební program

Výše zmíněná vyhraněná rétorika vůči stranicko-politickému uspořádání, kterou Andrej Babiš aktivně využíval ještě před samotným založením hnutí ANO, se bezpochyby promítla i do dokumentů představených před sněmovními volbami. ANO v nich poukazuje na elitistickou povahu české politiky na úkor prostředí, kde mají mít všichni rovné příležitosti a podmínky. Dále nabízí řešení, jež mají dopomoci prosperitě ekonomiky a efektivnějšímu fungování státu. Stát by měl být, podle hnutí ANO, transparentnější a má sloužit občanům, místo toho ovšem staví do cesty řadu administrativních překážek a povinností.¹²³

Co se týče pojetí státu a hospodářské politiky ve volebním programu ANO, akcent je kladen především na byrokratickou povahu státu, který selhává ve službě občanům. ANO si dalo za cíl zredukovat nadbytečnou byrokracii, hospodařit s vyrovnaným statním rozpočtem a zároveň dosáhnout úspor, k čemuž chce dojít mj. snížením provozních výdajů ministerstev a důsledným výběrem daní. Daňovým únikům se, podle ANO, dá předejít urychlením daňové kontroly, to znamená posílením finančních úřadů, a elektronickou výměnou dat mezi všemi institucemi veřejné správy. V oblasti daní se také obecně vyslovilo k jejich nezvyšování a u DPH si také vytyčilo za cíl vrácení snížené sazby na původních 10 % či úplné zrušení DPH v případě tiskovin, léků a knih. V kontextu zjednodušení procesů spojených s daněmi se dále jedná o nerušení živnostenských paušálů na jedné straně a naopak zrušení superhrubé mzdy. Zároveň také souhlasí s projektem jednoho inkasního místa, které má integrovat výběr daní z příjmů fyzických osob a odvody sociálního a zdravotního pojištění.¹²⁴ V oblasti ekonomiky je kladen důraz na její nastartování. Prostředkem k tomu mají být efektivnější investice, především do základní infrastruktury, vědy a školství, ale také snížení nezaměstnanosti a podpora podnikání. Celkově chce vytvořit prostředí, ve

¹²² STAUBER, *ref.* 14, s. 143-144.

¹²³ ANO. *Východiska: Programová východiska aneb ANO České republiky* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/vychodiska/>.

¹²⁴ ANO. *Resortní program* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/resortni-program/>.

kterém bude existovat solidarita mezi bohatými a chudými.¹²⁵ Některé z výše uvedených požadavků se posléze promítly i do Programového prohlášení vlády. Jedná se především o efektivnější výběr daní, v rámci čehož má dojít k posílení komunikace mezi příslušnými orgány, digitalizaci správy daní a účinné kontrole vykazovaných tržeb.¹²⁶

V oblasti sociální politiky ANO zdůrazňuje především princip rovných příležitostí. Vyjadřuje podporu znevýhodněným skupinám obyvatel a odkazuje na dodržování antidiskriminačního zákona. Sociální politika se tak má soustředit na zajištění dobrých podmínek pro život znevýhodněným občanům nebo občanům se zdravotním postižením, neboť u nikoho nesmí dojít k neoprávněné diskriminaci. Dílčím cílem je pak prosazení daňové úlevy na zaměstnancích ze znevýhodněných skupin.¹²⁷ Podporou těchto skupin má dojít k jejich integraci do společenského a pracovního života. Stát má být solidární s občany v tíživé životní situaci, kteří se do ní nedostali vlastní vinou, ale zároveň nesmí dojít ke zneužívání systému sociálních dávek. Nezaměstnaní tak za účelem pobírání dávek v nezaměstnanosti mají projevovat aktivní snahu o opětovné uplatnění na trhu práce, možností pak je i výkon veřejně prospěšných prací. Systém sociálních dávek má být podmíněn kontrolou jeho využívání. V otázce sociálního bydlení považuje ANO za důležitou roli obcí, do jejichž působnosti má problematika spadat. Zároveň je, podle ANO, nutné nastavit dávkám na sociální bydlení horní strop v souladu s výší nájemného v daných místech.¹²⁸ Z hlediska penzijního systému ANO v zásadě vyjádřilo souhlas s důchodovou reformou, kterou v roce 2013 zavedla vláda Petra Nečase, rozdělující systém na tři pilíře.¹²⁹ V oblasti prvního pilíře podporuje podobu valorizace důchodů vycházející z inflace a růstu reálných mezd. V otázce druhého pilíře chtělo prosadit, aby se noví účastníci pracovního trhu stali automatickými členy, zároveň ale měli možnost z něj kdykoliv dobrovolně vystoupit. Třetí pilíř pak chápe jako oblast, kde je třeba zvýhodnit riziková povolání a

¹²⁵ ANO. *Východiska: Programová východiska aneb ANO České republiky* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/vychodiska/>.

¹²⁶ VLÁDA. *Programové prohlášení vlády ČR* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/>.

¹²⁷ Program uvádí osoby se zdravotním postižením, absolventy, samoživitelky, samoživitele a osoby starší 50 let.

¹²⁸ ANO. *Resortní program* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/resortni-program/>.

¹²⁹ VLÁDA. *Tři roky vlády Petra Nečase* [online]. 2013 [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/tri-roky-vlady-petra-necase-108619/>.

zpřístupnit u nich dřívější výplatu důchodů. Celkově je ale podle ANO potřeba zastropovat věk odchodu do důchodu.¹³⁰

Ačkoliv se řada aspektů sociální problematiky, kterou ANO akcentuje, promítá do Programového prohlášení vlády, zmiňovaná pilířová struktura se úspěchu nedočkala a prioritou vlády se stalo zrušení druhého pilíře. Valorizace důchodů každopádně zůstala v souladu s programem hnutí, tedy v závislosti na zvýšení inflace a o jednu třetinu nárůstu reálných mezd. Mezi priority vlády rovněž patří i důraz na politiku zaměstnanosti znevýhodněných skupin obyvatel. Stát má na dočasnou dobu převzít platby na sociální pojištění za zaměstnavatele, kteří „zaměstnají občany zvláště ohrožené na trhu práce“.¹³¹

4.5.2 Orientace v průběhu funkčního období

Po nástupu do funkcí se pak ANO začalo posouvat od programu k reálné politice. V rámci jeho následného působení v českém politickém prostředí se z jeho řad stal významným produktem především zákon o evidenci tržeb z dílny ministra financí. Jeho účelem má být posílení efektivního výběru daní a předcházení daňovým únikům. Díky online systému tak nyní může finanční správa snáze sledovat a kontrolovat tržby podnikatelů.¹³² Systém spočívá v tom, že podnikatel, za pomoci elektronického zařízení a příslušného softwaru v něm, posílá finanční správě při transakci datovou zprávu. Podnikatel tak ke komunikaci s finanční správou potřebuje zařízení schopné využívat internet a samotné připojení na internet, aby mohla komunikace v době transakce proběhnout.¹³³ Jestliže v době transakce vypadne připojení, datová zpráva se odešle, jakmile bude zařízení k internetu znovu připojeno.¹³⁴ Povinnost evidovat tržby je pro podnikatele rozdělena do čtyř fází podle předmětu podnikání. V první fázi, tj. od 1. prosince 2016, musely začít elektronicky evidovat veškeré ubytovací a stravovací služby. Od 1. března 2017 se připojily maloobchody a velkoobchody, od 1. března 2018 pak mají povinnost elektronicky evidovat všechny ostatní činnosti, které ještě nespádají

¹³⁰ ANO. *Resortní program* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/resortni-program/>.

¹³¹ VLÁDA. *Programové prohlášení vlády ČR* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/>.

¹³² ANO. *Elektronická evidence tržeb: průlom v přístupu k přípravě nového zákona* [online]. 2014 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/tiskove-zpravy/elektronicka-evidence-trzeb-prulom-v-pristupu-k-priprave-noveho-zakona-17187.shtml>.

¹³³ ETRŽBY. *Jak to funguje?: Způsob fungování systému evidence tržeb*. [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.etrzby.cz/cs/jak-to-funguje>.

¹³⁴ BABIŠ, Andrej. *10 odpovědí k elektronické evidenci tržeb* [online]. 2015 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/20701/10-odpovedi-k-elektronicke-evidenci-trzeb>.

do čtvrté fáze. A konečně, od 1. června 2018 spadá povinnost i na vybraná řemesla a výrobní činnosti.¹³⁵ Andrej Babiš odůvodňoval přijetí zákona zejména tím, že elektronická evidence tržeb má narovnat podnikatelské prostředí a zároveň se tím má podařit také zvýšit příjmy do veřejných rozpočtů.¹³⁶

Dalším aspektem, který je nutno zmínit, je vládní návrh zákona o zrušení druhého pilíře. Jak je uvedeno výše, hnutí ANO ve svém programu avizovalo, že hodlá s pilířovou strukturou důchodového systému po volbách nadále pracovat, dokonce i zautomatizovat členství v jednom z nich, které jinak bylo dobrovolné. Podpisem koaliční smlouvy se ale posléze zavázalo ke zrušení druhého pilíře. Koaliční smlouva totiž zavazuje ke sloučení druhého a třetího pilíře v jeden, procedurálně ovšem odmítá tu část, z níž vyplývá nárok na převedení určitého procenta z odvodů na sociální zabezpečení na účet pojištěného.¹³⁷ Dle důvodové zprávy se tím má zamezit „snižování objemu prostředků vybraných v rámci pojistného na důchodové pojištění na výplatu důchodů“.¹³⁸ Andrej Babiš pak v červnu 2014 v pořadu Události komentáře naznačil, že s odstupem času vnímá rozhodnutí zrušit druhý pilíř spíše negativně, protože by občané měli zůstat motivováni podílet se na důchodovém spoření. Jak sám uvedl, „nemůže to všechno jenom zaplatit stát“.¹³⁹ Díky závazkům plynoucím z koaliční smlouvy se ale pro přijetí zákona na schůzi v říjnu 2015 vyslovilo 35 poslanců ANO.¹⁴⁰ Podobně se tak stalo s projektem jednoho inkasního místa z dílny Miroslava Kalouska, který Andrej Babiš nejdříve podporoval a posléze byl ale zrušen s odůvodněním, že není dostatečně dobře dotažen.¹⁴¹

V otázce rovnosti je nutno nejdříve zmínit programové prohlášení vlády, ve kterém se vláda zavázala dodržovat „*princip rovnosti žen a mužů*“ a „*usilovat o podporu*

¹³⁵ ETRŽBY. *Kdo, co a odkdy?: Přehled povinných subjektů, předmět evidence tržeb a harmonogram spuštění*. [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.etrzby.cz/cs/kdo-co-a-kdy>.

¹³⁶ ANO. *Projev Andreje Babiše k rozpravě v zákonu o evidenci tržeb* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelizip.cz/cs/makame/aktuality/novinky/projev-andreje-babise-k-rozprave-v-zakonu-o-evidenci-trzeb-24985.shtml>

¹³⁷ VLÁDA. *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva.pdf.

¹³⁸ PSP ČR. *Sněmovní tisk 493: Vl.n.z. o ukončení důchodového spoření*. [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=493>.

¹³⁹ ČESKÁ TELEVIZE. *Události, komentáře* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/214411000370602>.

¹⁴⁰ PSP ČR. *33. schůze, 162. hlasování, 23. října 2015: Vl.n.z. o ukončení důchodového spoření*. [online] [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=61711>.

¹⁴¹ MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Reakce ministra financí Andreje Babiše na výtky Miroslava Kalouska*. [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/v-mediich/2016/reakce-andreje-babise-24266>.

vyššího zastoupení žen v rozhodovacích pozicích“.¹⁴² Přístup hnutí ANO se ale v této otázce poněkud rozchází v konkrétních projednávaných opatřeních. Jednalo se například o genderovou vyváženost v rámci evropské směrnice, kterou prosazovala eurokomisařka za hnutí ANO Věra Jourová. Směrnice předpokládala čtyřicetiprocentní kvóty pro obsazení žen ve vedoucích funkcích velkých firem. Vládě se ji nepodařilo podpořit díky odmítavému postoji členů vlády právě z hnutí ANO.¹⁴³ Směrnici se vládě podařilo podpořit až v aktualizované podobě na konci roku 2015.¹⁴⁴ Posléze přišla ČSSD s návrhem čtyřicetiprocentních kvót, co se týče zastoupení žen na kandidátních listinách pro krajské volby a volby do Poslanecké sněmovny. Jednání se ovšem opět setkalo s odmítnutím všech ministrů hnutí ANO a díky odmítavému postoji i ze strany KDU-ČSL návrh neprošel.¹⁴⁵ Jaroslava Jermanová z hnutí ANO se v tomto ohledu již na počátku volebního období vyjádřila, že pozice ANO v otázce rovnosti nejen pohlaví, ale i dalších skupin, nespočívá ve kvótách a že hnutí nechce zavádět „žádná umělá opatření“.¹⁴⁶

ANO se postavilo negativně i k senátnímu návrhu zákona o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě, který zakazuje práci ve státní svátky. Podnětem k sepsání tohoto zákona, dle důvodové zprávy, je, že práce ve svátek brání rodinám být pohromadě a „věnovat se, mimo jiné, rodinným záležitostem“.¹⁴⁷ Poslanec za hnutí ANO Ivan Pilný v rámci projednávání poukazoval na to, že přijetím tohoto zákona dojde k omezování statisíců lidí.¹⁴⁸ Podle vyjádření poslance Martina Kolovratníka jde o

¹⁴² VLÁDA. *Programové prohlášení vlády ČR* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/>.

¹⁴³ HOUSKOVÁ, Silvie a Lucie HRDLIČKOVÁ. *Babišovo ANO blokuje ženské kvóty pro české firmy. A tím pádem i pro celou EU* [online]. 2015 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-64761230-babisovo-ano-blokuje-zenske-kvoty-pro-ceske-firmy-a-tim-padem-i-pro-celou-eu>.

¹⁴⁴ VLÁDA. *Vláda podpořila směrnici na vyšší zastoupení žen ve vedení velkých firem* [online]. 2015 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-podporila-smernici-na-vyssi-zastoupeni-zen-ve-vedeni-velkych-firem-137746/>.

¹⁴⁵ AKTUÁLNĚ.CZ. *Návrh ČSSD na kvóty pro ženy padl, ANO i lidovci byli proti* [online]. 2015 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/koalice-potopila-navrh-na-kvoty-pro-zeny-na-kandidatkach/r~fc5cdd741fda11e586d30025900fea04/>.

¹⁴⁶ ANO. *Jaroslava Jermanová: Chceme pomoci ženám, a bez kvót* [online]. 2013 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/jaroslava-jermanova/-chceme-pomoci-zenam-a-bez-kvot-11310.shtml>.

¹⁴⁷ PSP ČR. *Sněmovní tisk 275: N.z. o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě*. [online] [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=275>

¹⁴⁸ PSP ČR. *48. schůze, 30. hlasování, 28. června 2016, 17:59 N.z. o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=63781>.

nesystémové zásahy do trhu, které hnutí odmítá.¹⁴⁹ Proti návrhu se vyslovilo všech 35 hlasujících poslanců z hnutí ANO.¹⁵⁰

Co se týče zákona o církevních restitucích, Andrej Babiš dal již dříve několikrát najevo, že nesouhlasí se způsobem vyrovnání mezi státem a církvemi. A i když nezpochybňuje účel zákona a k navrácení majetku by tedy mělo dojít¹⁵¹, označil restituce za „předražené“.¹⁵² Církevním restitucím se věnovala v roce 2016 i KSČM, když předložila návrh zákona, kterým by došlo ke zdanění finančních náhrad stanovených na 59 miliard, u nichž ale, dle důvodové zprávy, dochází k neustálému navyšování v závislosti na inflaci. Přijetím zákona by tak došlo k navrácení části peněz zpět do státního rozpočtu.¹⁵³ Jihočeský hejtman Jiří Zimola (ČSSD) podal v souvislosti se zdaněním restitucí podobný návrh, ten však už počítá se zdaněním jak finančních náhrad, tak příspěvků na podporu činnosti církví a náboženských společností.¹⁵⁴ Ačkoliv vláda nezaujala stanovisko k žádnému z obou výše uvedených návrhů, Andrej Babiš podpořil oba dva.¹⁵⁵

V oblasti daňové politiky předložil Andrej Babiš v roce 2016 návrh zákona, tzv. daňový balíček, který novelizuje některé oblasti daňových zákonů a má tak, mimo jiné, zjednodušit daňový systém. Jedná se například o zdanění příjmů ze závislé činnosti do 2 500 Kč srážkovou daní či daňové zvýhodnění na druhé, třetí a každé další dítě. Podnikatelů se pak týká rozšíření možnosti uplatnění podnikatelských paušálů a u paušálních výdajů rovněž zavádí možnost znovu uplatňovat daňové zvýhodnění na děti a manžela.¹⁵⁶ V tomto ohledu je ještě nutné zmínit plán ministryně práce a sociálních

¹⁴⁹ AKTUÁLNĚ.CZ. *Návrh na omezení prodejní doby o svátcích narazil ve sněmovním výboru* [online]. 2015 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/navrh-na-omezeni-prodejni-doby-narazil-ve-snemovnim-vyboru/r~bb049e0a8eb811e5b6cc002590604f2e/>.

¹⁵⁰ PSP ČR. *48. schůze, 30. hlasování, 28. června 2016: N.z. o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě* [online]. [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=63781>.

¹⁵¹ ANO. *Projev Andreje Babiše na celostátním sněmu* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/aktuality/novinky/projev-andreje-babise-na-celostatnim-snemu-33634.shtml>.

¹⁵² ANO. *Projev Andreje Babiše k církevním restitucím* [online]. 2014 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/projev-andreje-babise-k-cirkevnim-restitucim-17318.shtml>.

¹⁵³ PSP ČR. *Sněmovní tisk 738: Novela z. o majetkovém vyrovnání s církvemi*. [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=738>.

¹⁵⁴ PSP ČR. *Sněmovní tisk 842: Novela z. o maj. vyrovnání s církvemi a náb. společnostmi*. [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=842>.

¹⁵⁵ IHNED.CZ. *Babiš se postavil za zdanění církevních restitucí. Návrh neobstojí před Ústavním soudem, varoval Sobotka* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-65373320-babis-se-postavil-za-zdaneni-cirkevnych-restituci-navrh-neobstoji-pred-ustavnim-soudem-varoval-sobotka>.

¹⁵⁶ MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Vyšší slevy pro rodiny s dětmi a jednodušší daně. Poslanci schválili daňový balíček* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/vyssi-slevy-pro-rodiny-s-detmi-a-jednodu-28203>.

věcí za ČSSD Michaely Marksové, která přišla s návrhem na snížení odvodů na sociální zabezpečení v závislosti na počtu dětí. Návrh počítá se snižováním odvodů za každé další dítě, bezdětným by ovšem odvody zvyšoval. Andrej Babiš tento návrh zásadně odmítl, protože, dle jeho slov, diskriminace bezdětných je nespravedlivá.¹⁵⁷ Ministryně nicméně předložila vládě další návrh pozměňující původní verzi, přičemž vypouští myšlenku větší odvodové povinnosti pro bezdětné rodiče. Hnutí ANO je ovšem stále proti. Podpora rodiny má podle Andreje Babiše probíhat formou daňových úlev, a takto navržený systém by pak připravil stát o 3,8 miliardy Kč.¹⁵⁸ Dalším důležitým aspektem v otázce daní je rovněž postoj ANO k progresivnímu zdanění. ČSSD totiž navrhla rozdělení sazby daně na čtyři oddělené sazby podle výše příjmů.¹⁵⁹ Andrej Babiš návrh ČSSD na progresivní zdanění odmítl a považuje ho za „útok na příjmy střední třídy“.¹⁶⁰ Na celostátním sněmu hnutí ANO pak ale uvedl, že lidem vydělávajícím pod 113 tisíc Kč měsíčně by měli být daně sníženy. V souvislosti s tím také zmínil, že ANO je i proti sektorovým daním.¹⁶¹

¹⁵⁷ ČESKÁ TELEVIZE. *Platit sociální pojištění podle počtu dětí? Návrh Marksové dělí koalici* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1794053-platit-socialni-pojisteni-podle-poctu-deti-navrh-marksove-deli-koalici>.

¹⁵⁸ ČESKÁ TELEVIZE. *Vládní Last Minute. Marksová chce snížit odvody pro rodiče dvou a více dětí* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2065796-vladni-last-minute-marksova-chce-snit-odvody-pro-rodice-dvou-a-vice-deti>.

¹⁵⁹ ČSSD. *Spravedlivé daně pro lidi* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.spravedlive-dane.cz/>.

¹⁶⁰ NOVINKY.CZ. *Reakce na návrh ČSSD: Zchudne celá země, útok na střední třídy, třídní boj* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/429928-reakce-na-navrh-cssd-zchudne-cela-zeme-utok-na-stredni-tridy-tridni-boj.html>.

¹⁶¹ ANO. *Projev Andreje Babiše na celostátním sněmu* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelizp.cz/cs/makame/aktuality/novinky/projev-andreje-babise-na-celostatnim-snemu-33634.shtml>.

5. Zařazení hnutí ANO 2011

Na základě dílčích aspektů působnosti hnutí ANO, které byly v předchozí části představeny tak, aby bylo s výsledky jejich analýzy možno pracovat z hlediska teoretického ukotvení, bude v této kapitole hnutí ANO zařazeno v rámci stranického systému, typologie politických stran a stranických rodin. S ohledem na hlavní cíl práce, tzn. zjištění, zda se jedná o další pravicový subjekt politického spektra, pak budou představeny argumenty, které k tomuto zjištění vedly.

5.1 Zařazení do stranického systému

Z hlediska teorie stranických systémů je v případě hnutí ANO nejprve nutno vymezit, zda se vůbec jedná o relevantní stranu v kontextu českého stranického systému. Předpokládaným kritériem je tedy přítomnost buď koaličního, anebo zastrášovacího potenciálu. V tomto ohledu můžeme hnutí ANO v rámci českého stranického systému bez pochyby počítat jako relevantní stranu. ANO totiž zřetelně disponuje právě koaličním potenciálem, což reflektuje především výsledek povolebního vyjednávání, na základě něžž vstoupilo do koaliční vlády s ČSSD a KDU-ČSL. Koaliční potenciál se odráží i v s významným významu pro nutnou koaliční většinu. Rozdělení mandátů v Poslanecké sněmovně¹⁶² i ministerských křesel ve vládě¹⁶³ se totiž téměř rovná zastoupení ČSSD a zároveň je vyšší než u členů z KDU-ČSL. Hnutí ANO se pak jeví jako relevantní strana i z pohledu Fialy se Strmiskou¹⁶⁴, neboť jeho výskyt jakožto nového uskupení výrazně ovlivnil výsledek voleb, díky němuž získal v Poslanecké sněmovně více mandátů než některé stabilní politické strany. Na základě modifikované definice antisystémové strany, jak o ní hovoří Kubát¹⁶⁵, můžeme ANO rovněž označit jako protestní stranu, která ovšem nepodkopává legitimitu režimu, nýbrž se vymezuje proti jeho dílčím aspektům.

Za účelem umístění v rámci pravolevé osy na základě definičních charakteristik, představených v první kapitole teoretické části, se hnutí ANO nevyznačuje jednoznačnou tendencí, která by ho umožňovala zařadit buď nalevo, nebo napravo

¹⁶² VOLBY.CZ. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013: Přehled zisků mandátů* [online]. 2013 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/ps2013/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>.

¹⁶³ VLÁDA. *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva.pdf.

¹⁶⁴ FIALA a STRMISKA, *ref.* 7, s. 185.

¹⁶⁵ KUBÁT, *ref.* 36, s. 117-118.

stranického spektra. Vyznačuje se spíše středovou tendencí, v rámci níž se někdy přiklání k levicovým, někdy naopak k pravicovým tendencím. Středovou orientaci rovněž reflektuje i uzavření koalice s dvěma různorodými stranami.

5.2 Zařazení do typu politických stran

V kontextu typu politické strany byly u hnutí ANO zkoumány aspekty týkající se vedení kampaně, míry centralizace, členské základny a způsobu financování. Porovnání zjištěných výsledků s jednotlivými typy politických stran vede k závěru, že převážná většina analyzovaných faktorů odpovídá konceptu tzv. business-firm strany, představené v druhé kapitole teoretické části.

Hnutí ANO založil významný český podnikatel a mělo pomoci marketingových expertů zajištěnou profesionálně vedenou volební kampaň, při níž využívalo i průzkumy veřejného mínění, na základě jejichž výsledků pak i formulovalo svůj volební program. Obecně odmítá ideologické „nálepkování“, tudíž voliče neláká ani na určitý druh ideologie. Organizační struktura se v případě ANO vyznačuje centralizací kolem vedení v čele s jeho předsedou, jenž stojí v čele veškerého dění kolem hnutí a je tak ústřední postavou celého uskupení. ANO má rovněž poměrně malý počet členů a členství samotné lze, vzhledem ke všem nárokům na přijetí, považovat za exkluzivní. Co se týče způsobu financování, v rámci volební kampaně hnutí záviselo především na zdrojích poskytnutých předsedou Andrejem Babišem, po obsazení mandátu se ovšem poměr přijatých finančních prostředků ze soukromé sféry snížil a stát se tak stal zásadním zdrojem financování. V tomto ohledu zde aspekt financování poněkud vypadá ze vzorce, neboť koncept J. Hopkina a C. Paolucci předpokládá finanční nezávislost na státu.¹⁶⁶ Celkově ale hnutí ANO typologicky nejvíce odpovídá právě tomuto konceptu.

5.3 Zařazení do stranické rodiny

Co se týče zařazení do stranické rodiny na základě ideologické blízkosti, je třeba připomenout, že hnutí ANO samo sebe nijak veřejně neidentifikuje s nějakou konkrétní ideologií. Provedená analýza volebního programu a konkrétních postojů či vybraných kroků v rámci jeho následného působení indikuje, že ideologický profil ANO je v mnoha ohledech značně nesourodý, což pro zařazení do ideologické rodiny představuje nemalý problém. Důraz na pořádek a dodržování práva je z hlediska teorie typický pro konzervativní rodinu, nicméně u hnutí ANO převažuje tendence, na základě

kteřé se ANO jeví jako součást rodiny liberálních stran, v rámci níž se pohybuje mezi sociálně-liberálním a ekonomicko-liberálním typem. Z ekonomického hlediska ANO sice vykazuje pro-tržní orientaci, nicméně se u něj objevují určité prvky, jež lze hodnotit jako zásahy do volného trhu. Ze sociálního hlediska se ANO vymezuje se vůči diskriminaci, klade důraz na podporu znevýhodněných skupin obyvatel, ale také akcentuje rovnost příležitostí.¹⁶⁷ Třetím aspektem, podporujícím zařazení hnutí ANO do liberální rodiny, je sdružování v nadnárodních strukturách - ANO je na půdě Evropského parlamentu členem liberální frakce Aliance liberálů a demokratů pro Evropu.¹⁶⁸

5.4 Faktory ideologické profilace hnutí ANO 2011

Jak již ale bylo zmíněno, orientace hnutí ANO nemá vždy jednoznačnou tendenci a jeví se jako středový subjekt, který si vybírá mezi dvěma typy řešení. S ohledem na cíle práce budou v následujících dvou kapitolách představeny základní faktory, vyplývající ze získaných poznatků, jejichž charakter posiluje nebo naopak oslabuje pravicovou tendenci hnutí.

5.4.1 Faktory posilující pravicový charakter hnutí

První faktor v tomto ohledu představuje zejména ekonomické hledisko. Z ekonomického hlediska se totiž hnutí ANO vcelku jeví pro-tržně. Programová východiska jsou orientována na podporu podnikání a usnadnění jeho podmínek, čemuž má dopomoci například zachování výdajových paušálů pro živnostníky.¹⁶⁹ Přízeň s trhem pak reflektují i postoje k zákazu prodeje o státních svátcích, které ANO považuje za zásah do svobodného trhu.¹⁷⁰ Podpora tržních mechanismů by tak v tomto ohledu jednoznačně stavěla ANO do pozice ekonomicky-liberální strany uvnitř liberální stranické rodiny.

Pokud vezmeme jako výchozí bod postoj k sociálním politikám a aspekt vyrovnávání ve společnosti, hnutí ANO již v předvolební programu akcentovalo

¹⁶⁶ HOPKIN a PAOLUCCI, *ref.* 56, s. 332-334.

¹⁶⁷ ANO. *Východiska: Programová východiska aneb ANO České republiky* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelizp.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/vychodiska/>.

¹⁶⁸ EUROSKOP.CZ. *Čeští europoslanci* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8978/sekce/cesti-europoslanci/>.

¹⁶⁹ ANO. *Východiska: Programová východiska aneb ANO České republiky* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelizp.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/vychodiska/>.

„solidaritu mezi bohatými a chudými“.¹⁷¹ ANO si tak uvědomuje, že příjmové rozdíly mezi občany existují, ale neklade si za cíl stírat mezi nimi hranice. Argumentem pro toto tvrzení může být odmítavý postoj hnutí k sociálnědemokratickému návrhu na progresivní zdanění¹⁷², obecné odmítnutí sektorových daní¹⁷³ nebo odmítnutí návrhu na rozdělení výše odvodů na sociální zabezpečení, který ulevuje rodinám podle počtu dětí, ale navyšuje odvody bezdětným.¹⁷⁴ Rovnost ve společnosti chápe ANO spíše jako „rovnost příležitostí“. Na jedné straně to vyplývá už z programu - podpora opatření, která mají napomoci lidem, znevýhodněným z různých důvodů, k lepšímu potenciálu na pracovním trhu.¹⁷⁵ Na druhé straně se jedná i o rovné příležitosti mezi pohlavními a v tomto ohledu o podporu většího uplatnění žen i co se týče vedoucích funkcí. Princip myšlenky ANO podporuje, ovšem, volně přeloženo, odmítá rovný přístup za každou cenu - tzn. státem předurčený poměr mezi pohlavími.¹⁷⁶ Celkově se tak zde projevuje odklon od vyrovnávání společnosti a podpora rovnosti příležitostí, což jsou charakteristické předpoklady pravicové strany.

Pravicovosti v tomto ohledu nahrává i přístup ANO k důchodové reformě. První aspekt tohoto faktoru se odráží už v samotné podpoře reformy, kterou schválila předchozí pravicová vláda. Ačkoliv byla posléze zrušena, Andrej Babiš poukázal na to, že to nebylo dobré rozhodnutí a z toho, co řekl, vyplývá, že by se občané v otázce zabezpečení neměli spoléhat pouze na stát. To se pak odráží i v otázce výplaty dávek v nezaměstnanosti, které ANO podmiňuje aktivní snahou navrátit se do pracovního prostředí. Zde lze potom pozorovat odklon od důrazu na sociální jistoty a sociálně odpovědný stát, který je typický pro levicovou rétoriku.

¹⁷⁰ AKTUÁLNĚ.CZ. *Návrh na omezení prodejní doby o svátcích narazil ve sněmovním výboru* [online]. 2015 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/navrh-na-omezeni-prodejni-doby-narazil-ve-snemovnim-vyboru/r~bb049e0a8eb811e5b6cc002590604f2e/>.

¹⁷¹ ANO. *Východiska: Programová východiska aneb ANO České republiky* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/vychodiska/>.

¹⁷² NOVINKY.CZ. *Reakce na návrh ČSSD: Zchudne celá země, útok na střední třídy, třídní boj* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/429928-reakce-na-navrh-cssd-zchudne-cela-zeme-utok-na-stredni-tridy-tridni-boj.html>.

¹⁷³ ANO. *Projev Andreje Babiše na celostátním sněmu* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/aktuality/novinky/projev-andreje-babise-na-celostatnim-snemu-33634.shtml>.

¹⁷⁴ ČESKÁ TELEVIZE. *Platit sociální pojištění podle počtu dětí? Návrh Marksové dělí koalici* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1794053-platit-socialni-pojisteni-podle-poctu-deti-navrh-marksove-deli-koalici>.

¹⁷⁵ ANO. *Resortní program* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/resortni-program/>.

¹⁷⁶ ANO. *Jaroslava Jermanová: Chceme pomoci ženám, a bez kvót* [online]. 2013 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/jaroslava-jermanova/-chceme-pomoci-zenam-a-bez-kvot-11310.shtml>.

5.4.2 Faktory oslabující pravicový charakter hnutí

Pro začátek je třeba zmínit, že hlavním důvodem, jenž jde proti identifikaci hnutí s pravicí, je jeho dobrý vztah s průzkumy veřejného mínění, na jejichž základech si i postavilo volební program.¹⁷⁷ Tento faktor pak vede k tomu, že podkopává základy pohlížení na určitý politický subjekt jako na stabilní názorový proud. Názory či konkrétní politiky tak možno vztahovat k výsledkům průzkumů spíše než k ideologické orientaci. Nehledě na využití vyhraněné rétoriky zrovna v čase, kdy podle průzkumu, který provedlo CVVM v září 2011, výrazně klesla důvěra občanů k tehdejším vládním stranám, zejména k Věcem veřejným a TOP 09.¹⁷⁸

Dalším aspektem může být podpora postojů vycházejících z řad levicových politiků. Jako první příklad lze uvést programový bod hnutí, který usiluje o zrušení superhrubé mzdy, na což ve svých programech odkazují i ČSSD a KSČM.¹⁷⁹ Dále pak jde o podporu návrhů zákona o zdanění církevních restitucí pocházejících rovněž od těchto stran.¹⁸⁰

Jiný faktor, oslabující pravicové vnímání hnutí, představuje především posilování kontroly v oblasti podnikání, která je v rozporu s pravicovým ekonomicky-liberálním smýšlením, neboť zvýšená kontrola značí obecně více státu. Z tohoto hlediska sem můžeme zařadit prosazení zákona o elektronické evidenci tržeb. Mimo posílení kontroly ze strany daňové správy totiž jde i o jeho praktickou podobu, která v zásadě nařizuje podnikatelům, aby si pořídili příslušná zařízení a zároveň zajistili internetové připojení v každé příslušné provozovně.¹⁸¹ Nehledě na to, že zavedení tohoto opatření sleduje „narovnání“ konkurenčního prostředí.¹⁸² Umožnění státních zásahů do volného trhu tak v tomto případě posouvá hnutí ANO směrem k sociálně-liberálnímu typu uvnitř liberální stranické rodiny.

Na povahu postojů hnutí ANO lze ovšem nahlížet i s přihlédnutím k tomu, že ANO ve svém programu klade důraz na používání „zdravého rozumu“ a vytýká

¹⁷⁷ HAVLÍK, *ref.* 12, s. 27.

¹⁷⁸ CVVM. *Důvěra politickým stranám – září 2011* [online]. 2011 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1628/f9/pv111014.pdf.

¹⁷⁹ HAVLÍK, *ref.* 12, s. 43.

¹⁸⁰ IHNEC.CZ. *Babiš se postavil za zdanění církevních restitucí. Návrh neobstojí před Ústavním soudem, varoval Sobotka* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-65373320-babis-se-postavil-za-zdani-cirkevni-restituci-navrh-neobstoji-pred-ustavnim-soudem-varoval-sobotka>.

¹⁸¹ ETRŽBY. *Jak to funguje?: Způsob fungování systému evidence tržeb*. [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.etrzby.cz/cs/jak-to-funguje>.

¹⁸² ANO. *Projev Andreje Babiše k rozpravě v zákonu o evidenci tržeb* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudlip.cz/cs/makame/aktuality/novinky/projev-andreje-babise-k-rozprave-v-zakonu-o-evidenci-trzeb-24985.shtml>.

předešlým vládním garniturám plýtvání veřejnými prostředky.¹⁸³ ANO si dalo za cíl hospodařit s vyrovnaným rozpočtem, a tak rozhodnutí, podmíněná tímto účelu, v zásadě nepopírají logiku věci, tím spíše, pokud se rozcházejí s levicovými či pravicovými tendencemi. Jakkoliv ANO neopomíjí sociální problematiku, nelze říct, že jí přikládá větší váhu na úkor ostatních témat. Ilustrovat to lze na příkladu rodinné politiky, ta se těší jeho podpoře z hlediska různých daňových zvýhodnění¹⁸⁴, snížení odvodů na sociální zabezpečení dle počtu dětí ale naopak odmítá, poněvadž by se to výrazně odrazilo na příjmech státního rozpočtu.¹⁸⁵ Z tohoto úhlu pohledu sem můžeme zařadit i posílení kontroly daňové správy za účelem zajištění větších daňových příjmů do státního rozpočtu¹⁸⁶ a v zásadě i podporu zdanění církevních restitucí, jejímž důvodem má být navrácení finančních prostředků do státní pokladny. Toto hledisko pak odpovídá tendenci bilancování kladů a záporů, kterou Sartori označuje jako výchozí pro centristické strany.¹⁸⁷

¹⁸³ ANO. *Pár slov o ANO* [online]. 2017 [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/onas/par-slov-o-ano/>.

¹⁸⁴ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Vyšší slevy pro rodiny s dětmi a jednodušší daně. Poslanci schválili daňový balíček* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/vyssi-slevy-pro-rodiny-s-detmi-a-jednodu-28203>.

¹⁸⁵ ČESKÁ TELEVIZE. *Vládní Last Minute. Marksová chce snížit odvody pro rodiče dvou a více dětí* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2065796-vladni-last-minute-marksova-chce-snizit-odvody-pro-rodice-dvou-a-vice-deti>.

¹⁸⁶ Za předpokladu, že do jejího zavedení podnikatelé neodváděli daně řádným způsobem.

¹⁸⁷ SARTORI, *ref.* 6, s. 354.

6. Vliv hnutí ANO 2011 na ODS a TOP 09

Na základě zjištěných poznatků se nyní práce může začít věnovat tomu, zda působnost hnutí ANO ideologicky ovlivňuje ODS a TOP 09, pro které poslední sněmovní volby znamenaly poměrně značnou ztrátu voličů. TOP 09 se propadla o 4,7 % na 11,99 %, ODS dokonce zaznamenala svůj historicky nejnižší výsledek s propadem o 12,5 % na 7,72 %. Ačkoliv se obě strany potýkají s úbytkem hlasů, TOP 09 se jakožto mladší straně podařilo obsadit více mandátů než ODS, která je v českém politickém systému stabilně přítomna už od 90. let.¹⁸⁸ Následující část se bude zabývat otázkou, do jaké míry se programová východiska jednotlivých stran promítají do působení hnutí ANO. Nejprve budou strany obecně představeny, poté bude srovnán jejich program s hnutím ANO a následně rozebrány související aspekty.

6.1 Občanská demokratická strana

ODS představuje v rámci České republiky jednu z nejstabilnějších stran politického spektra, zaujímající místo jak zákonodárném procesu, tak ve výkonné sféře. Ačkoliv zatím sama nikdy nevládla, za dobu své existence působila již v několika koaličních vládách a její bývalý předseda Václav Klaus byl dvakrát zvolen prezidentem republiky. Zásadním milníkem pro její vznik byla volba předsedy Občanského fóra v roce 1990, kdy tuto pozici obsadil právě Václav Klaus. Požadavky části členstva na reorganizaci a ideově pravicové vymezení Občanského fóra tehdy vedly k vytvoření platformy, na jejímž základě posléze v roce 1991 vznikla i samotná ODS. Počátky působení ODS pak byly spojeny zejména se snahou obsadit konzervativní pravicovou pozici v pravolevém spektru českého stranického systému. Snahu vymezit se jako konzervativní strana nicméně doprovázela řada komplikací. Například ideová východiska, předpokládající důraz na postavení rodiny, obce či církve, se rozcházela s programovou orientací strany na ekonomická témata. Přestože volební průzkumy nepřiznávaly straně výrazné volební zisky, parlamentní volby v roce 1992 učinily z ODS významného aktéra a upevnily její pozici na politickém trhu.¹⁸⁹

V letech 2006 až 2010 zaznamenala strana řadu personálních změn, kdy se do čela strany postavil Petr Nečas, který, po odstoupení Mirka Topolánka, následně i vedl stranu do voleb. Ve volbách se ODS umístila se ziskem 20,2 % mandátů na druhém

¹⁸⁸ HAVLÍK, *ref.* 12, s. 144-145.

¹⁸⁹ BALÍK, *ref.* 15, s. 7-10.

místě a začala jednat o vládní koalici s dvěma dalšími subjekty - TOP 09 a Věci veřejnými.¹⁹⁰ I přes vítězství ČSSD se jí nakonec podařilo vládu sestavit a získat důvěru Sněmovny. Politická krize nicméně vyvolala pád vlády a předčasné volby. Petr Nečas rezignoval na post předsedy a na 24. kongresu si do čela strany ODS zvolila Petra Fialu, který je i nadále úřadujícím předsedou.¹⁹¹ ODS se hlásí ke konzervativně-liberálním principům a klade důraz především na svobodu jednotlivce, soukromé vlastnictví, vládu práva a volný trh.¹⁹²

6.2 TOP 09

TOP 09 reprezentuje poměrně mladý subjekt českého stranického spektra. Jako strana vznikla v reakci na spory uvnitř KDU-ČSL. KDU-ČSL se totiž začala postupně posouvat do levého středu, což názorově rozdělilo stranu na dvě křídla (levostředové a pravostředové) a v důsledku čehož došlo k odchodu několika jejích členů. Významným je v tomto kontextu odchod Miroslava Kalouska, díky jehož snaze posléze vznikla TOP 09 vycházející z konzervativních hodnot a liberálního přístupu k ekonomice.¹⁹³ TOP 09 již od počátku disponovala profesionálním aparátem, neboť mezi její základní členstvo už v té době patřily osobnosti s určitou politickou zkušeností. Díky sporu uvnitř KDU-ČSL totiž došlo k přesunu určité části členů do nově vzniklé strany, což umožnilo straně rychle vybudovat hierarchicky založenou organizační strukturu.¹⁹⁴

Strana byla zaregistrována na Ministerstvu vnitra v červnu 2009 a v listopadu téhož roku se konal ustavující sněm, kde si do svého čela zvolila Karla Schwarzenberga. Pod vedením Karla Schwarzenberga pak kandidovala ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010. Na volební spolupráci se tehdy dohodla s hnutím Starostové a nezávislí, samotnému průběhu kampaně a konečnému výsledku voleb, pak také napomohla skutečnost, že vedení TOP 09 již dopředu avizovalo případnou koaliční spolupráci s ODS.¹⁹⁵ TOP 09 tak po dobu vedení kampaně nepředstavovalo striktního konkurenta další pravicové strany a jejich vztah byl víceméně vstřícný.¹⁹⁶ Strana se pak

¹⁹⁰ BALÍK, *ref.* 17, s. 26.

¹⁹¹ ODS. *Historie Občanské demokratické strany* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/o-nas/historie>.

¹⁹² ODS. *Základní informace o Občanské demokratické straně* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/o-nas>.

¹⁹³ BALÍK, *ref.* 17, s. 22.

¹⁹⁴ JARMARA, *ref.* 16, s. 67.

¹⁹⁵ BALÍK, *ref.* 17, s. 22.

¹⁹⁶ JARMARA, *ref.* 16, s. 67.

ve volbách umístila jako třetí nejsilnější se ziskem 16,7 % hlasů¹⁹⁷ a následně sestavila koaliční vládu s ODS a Věcmi veřejnými. Od počátku založení stála image strany na postavení populárního Karla Schwarzenberga jakožto předsedy.¹⁹⁸ Na celostátním sněmu v listopadu 2015 byl nicméně do čela strany zvolen Miroslav Kalousek, a Karel Schwarzenberg se tak ujal role čestného předsedy.¹⁹⁹ TOP 09 sama sebe identifikuje s konzervativními hodnotami, vycházejícími z tradic křesťansko-židovské kultury, a zároveň zastává principy svobodného trhu definovaného pravidly. Společnost má být podle ní soudržná, bez jakékoliv formy diskriminace, avšak sociální systém nesmí vybízet k neochotě pracovat. V otázce důchodového systému poukazuje na nutnost větší spoluúčasti ze strany občanů.²⁰⁰ Zároveň klade důraz na rodinu a obec.²⁰¹

6.3 Srovnání programů ODS a TOP 09 s ANO 2011

Co se týče volebních programů obou stran, ODS a TOP 09 poskytly ve volební kampani mnohem širší program než hnutí ANO. Z hlediska srovnávání volebních programů politických stran je zřejmé, že žádné dvě strany nebudou mít program identicky stejný. V tomto případě to platí jak ve vztahu ODS k TOP 09, tak ve vztahu ANO 2011 k oběma pravicovým stranám. Nicméně ve sledovaných oblastech, tj. hospodářské a sociální, se vyskytuje řada aspektů, které se u hnutí ANO překrývají s oběma stranami. Tato část se zaměří na vymezení jednotlivých aspektů, které se promítly, ať už do samotného programu ANO, či do pozdějšího působení.

Obě strany deklarují ve svých programech dosažení vyrovnaných rozpočtů, podporu rodiny a vzdělání, stejně jako podpory investic. Tyto aspekty se v plné míře promítly i do programu ANO.²⁰² Dílčí aspekty budou nyní shrnuty do jednotlivých bodů a poté rozebrány. V případě ODS se klíčové oblasti programu dají shrnout takto: 1) elektronizace veřejné správy a zrušení přebytečné byrokracie, 2) nerušení živnostenských paušálů, 3) podpora zaměstnávání zdravotně postižených a daňové

¹⁹⁷ VOLBY.CZ. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28.05. – 29.05.2010* [online]. 2010 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/ps2010/ps2?xjazyk=CZ>.

¹⁹⁸ KOPEČEK A SVACINOVÁ, *ref.* 13. s. 199.

¹⁹⁹ TOP 09. *Předsedou TOP 09 se stal Miroslav Kalousek* [online]. 2015 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/celostatni-snemy/snem-2015/tiskove-zpravy/predsedou-top-09-se-stal-miroslav-kalousek-19265.html>.

²⁰⁰ TOP 09. *Programová východiska a principy* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/programova-vychodiska-a-principy/>.

²⁰¹ TOP 09. *Hodnotové desatero TOP 09: O co usilujeme, jaká bude naše politika.* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/hodnotove-desatero/>.

²⁰² ANO. *Resortní program* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudeliz.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/resortni-program/>.

zvýhodnění pro jejich zaměstnavatele, 4) podmínění výplaty sociálních dávek veřejnou službou, 5) podpora druhého pilíře a valorizace důchodů v souladu s ekonomickými možnostmi státu, 6) řešení zneužívání dávek na sociální bydlení, 7) žádné změny v DPH, 8) odmítnutí progresivní daně a sektorových daní, 9) snížení odvodů na sociální zabezpečení.²⁰³ U TOP 09 je počet klíčových bodů o něco menší, jedná se nicméně o tato témata: 1) nezvyšování DPH, 2) podpora jednoho inkasního místa, 3) pomoc osobám ze zdravotním postižením, 4) řešení zneužívání dávek na sociální bydlení, 5) podmínění výplaty sociálních dávek vlastní aktivitou, 5) povinná účast ve druhém pilíři, 6) snížení odvodů na sociální zabezpečení.²⁰⁴

Vycházejíc z poznatků získaných v předchozí části, lze konstatovat, že hnutí ANO ve svém programu využívá blízkých, často identických, stanovisek jako programy ODS a TOP 09. Formuje se tím poměrně značný prostor, ve kterém by mohlo hnutí ANO operovat s tématy, která jsou výchozí pro obě strany. Rovněž to poměrně dobře může vysvětlovat výsledky analýzy voličských přesunů, ze kterých vyplývá, že se hnutí ANO podařilo oslovit přes 40 % voličů, kteří ve volbách v roce 2010 volili ODS a TOP 09.²⁰⁵ Co se týče pozdější působnosti, s ohledem na program obou stran, ANO například více elektronizovalo veřejnou správu, nezvyšovalo DPH a také nerušilo výdajové paušály pro živnostníky. Nicméně, v závislosti na výsledcích analýzy z předešlé části práce, nelze jednoznačně tvrdit, že by se programová východiska obou stran výrazně promítala i do pozdější působnosti hnutí, tzn. do jeho postojů k vybraným tématům a do konkrétních navržených opatření. Mnohdy jdou dané kroky spíše proti vytyčeným bodům jednotlivých programů. Příkladem tomu může být zrušení druhého pilíře či odmítavého postoje ke snížení odvodů na sociální zabezpečení. Nehledě na to, že například novela zákona o hmotné nouzi zavádějící veřejnou službu pochází z řad senátorů za ODS.²⁰⁶ To samé se týká i zavedení trojí sazby DPH, která byla kritizována, jak ze strany ODS²⁰⁷, tak ze strany TOP 09.²⁰⁸ Vztah mezi hnutím ANO a oběma

²⁰³ ODS. *Volební program 2013* [online]. 2013 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf>.

²⁰⁴ TOP 09. *Volby 2013 do Poslanecké sněmovny: Víme, kam jdeme. 2013*. Dostupné také z: http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2013-do-poslanecke-snemovny_894.pdf.

²⁰⁵ HAVLÍK, ref. 12, s. 206.

²⁰⁶ ODS. *Miloš Vystřelil: Podařilo se* [online]. 2016 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/region.vysocina/clanek/12582-podarilo-se>.

²⁰⁷ ODS. *Andrej Babiš neustále mění názory. Třetí sazba DPH: ano, ne, ano..* [online]. 2016 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/clanek/11065-andrej-babis-neustale-meni-nazory-treti-sazba-dph-ano-ne-ano>.

stranami byl už od počátku spíše doprovázen tenzemi, zejména co se týče TOP 09. Poměrně vystihující je v tomto ohledu především projev Andreje Babiše, ve kterém se před poslanci silně vymezuje vůči Miroslavu Kalouskovi a označuje ho za „*symbol korupce*“.²⁰⁹ Obecně ale stranám vyčítá, že například v předchozím funkčním období navýšily daně.²¹⁰ Hlavně je ale třeba poznamenat, že klíčový zákon, prosazený hnutím ANO, tj. elektronická evidence tržeb, představuje bod, ve kterém se s oběma stranami rozchází. Obě strany návrh dlouhodobě kritizovaly, protože to podle nich představuje spíše problémy než lepší výběr daní, a snažily se různými způsoby zabránit jeho přijetí.²¹¹ Obě strany odmítají systém s tím, že narušuje svobodu podnikání. TOP 09 označuje návrh za „*nebezpečný pro volné dýchání v téhle zemi*“²¹² a ODS mu vytýká přehnanou kontrolu ze strany státu.²¹³ TOP 09 dokonce zveřejnila tzv. Seznam nesvobody, kde kritizuje konkrétní body, které vláda prosazuje, mj. právě elektronickou evidenci tržeb.²¹⁴ ODS si rovnou tento bod zařadila do svého programu pro volby v roce 2017 a plánuje jej zrušit.²¹⁵

6.4 Perspektiva ODS a TOP 09

V kontextu zhodnocení budoucích vyhlídek, zřejmě nelze nepohlížet na obě dvě strany najednou. Zaprvé je nutné poznamenat, že značná část voličů, kteří ODS a TOP 09 volili v roce 2010, nešla v roce 2013 k volbám vůbec.²¹⁶ Za druhé, vývoj stranických preferencí v průběhu funkčního období ukazuje, že zatímco ODS propadla ve výsledcích voleb, její preference se od té doby začaly zvyšovat, TOP 09 se oproti tomu

²⁰⁸ TOP 09. *Kalousek: Třetí sazba DPH je krok zpátky: Rozhovor s prvním místopředsedou TOP 09 Miroslavem Kalouskem* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/kalousek-treti-sazba-dph-je-krok-zpatky-15329.html>.

²⁰⁹ PSP ČR. *Stenografický zápis 26. schůze, Čtvrtek 9. dubna 2015.* [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/026schuz/s026326.htm>.

²¹⁰ PSP ČR. *Stenografický zápis 37. schůze, Pátek 29. ledna 2016.* [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/037schuz/s037140.htm>.

²¹¹ IROZHLAS. *Pravicová opozice ve sněmovněablokovala hlasování o EET* [online]. 2015 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pravicova-opozice-ve-snemovne-zablokovala-hlasovani-o-eet_201511271817_akottova2.

²¹² TOP 09. *Nedovolíme schválení elektronické evidence tržeb* [online]. 2015 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/komentare/nedovolime-schvaleni-elektronicke-evidence-trzeb-18620.html>.

²¹³ PSP ČR. *Stenografický zápis 29. schůze, Pátek 10. července 2015.* [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/029schuz/s029318.htm#r1>.

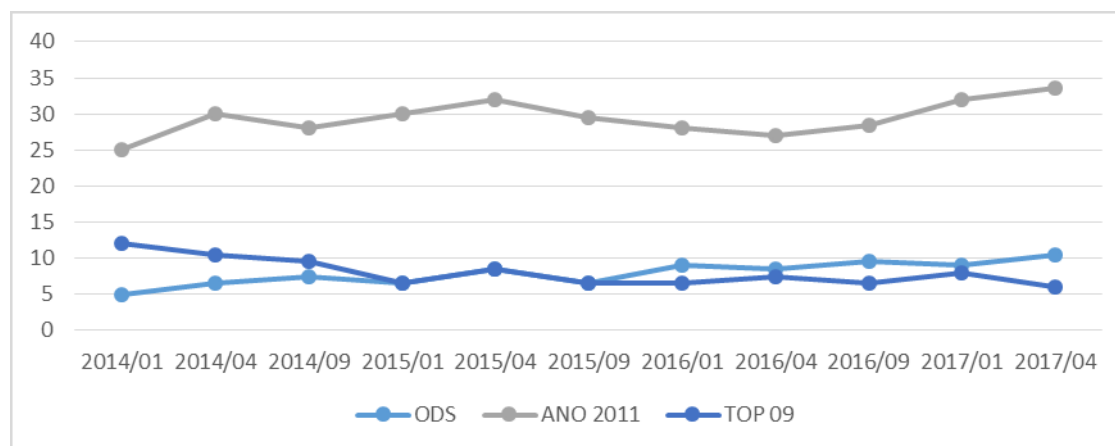
²¹⁴ TOP 09. *Seznam nesvobody* [online]. 2016 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/seznam-nesvobody-20279.html>.

²¹⁵ ODS. *ODS 2017 Silný program pro silné Česko: Svobodné podnikání a inovace* [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/volby2017/program/svobodne-podnikani>.

²¹⁶ HAVLÍK, *ref.* 12, s. 206-209.

preferenčně od svých volebních zisků postupně propadla na úroveň, kolem které se průměrně pohybuje po celou dobu, a její preference spíše klesají.

Graf č. 1: Vývoj stranických preferencí ODS, ANO 2011 a TOP 09 (2014 - 2017)

Zdroj: Vlastní vypracování na základě údajů CVVM²¹⁷

Z hlediska tří faktorů nutných pro přežití strany, jak je vymezuje Strmiska²¹⁸, má jednoznačně ODS lepší výchozí podmínky. Jednak se jedná o dlouhodobě působící politickou stranu disponující jasně vymezenou identitou směrem k pravicovým voličům, zároveň má také ale výrazně početnější členskou základnu než TOP 09 (ačkoliv se v uplynulých letech potýkala s poměrně silným úbytkem).²¹⁹ TOP 09 sice také svým voličům nabízí konkrétní politickou linii, nicméně její slabší členská základna, přesun voličů při volbách a současně relativně krátká doba působení nenahrávají předpokladu výrazné stability. Tento aspekt se nicméně týká i hnutí ANO, které jakožto úplně nové uskupení stále nedisponuje výraznou členskou základnou. Jeho politická linie rovněž není úplně zřejmá a struktura voličů se skládá jednak z bývalých voličů ODS a TOP 09, zároveň ale i z bývalých voličů Věcí veřejných, které sbíralo hlasy napříč celým spektrem.²²⁰

V kontextu vývoje nedávných událostí je dále důležité zmínit aspekt samotné typologie politických stran, v rámci níž se hnutí ANO jeví jako tzv. business-firm strana. Tyto strany, jak již bylo zmíněno, jsou velmi účinné při mobilizaci voličů ve

²¹⁷ CVVM. *Stranické preference a volební model v dubnu 2017* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/volby-a-strany/4271-stranicke-preference-a-volebni-model-v-dubnu-2017?highlight=WyJucyAxNzA0II0=>.

²¹⁸ STRMISKA, *ref.* 55, s. 19.

²¹⁹ OTTO, Pavel. *Tisíce členů stran mizejí. Umírají nebo vracejí legitimitace* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/tisice-clenu-stran-mizeji-umiraji-nebo-vraceji-legitimace-1329125>.

²²⁰ HAVLÍK, *ref.* 12, s. 206-209.

volbách, není ale jisté, jak budou zvládat případné krize. Předseda vlády Bohuslav Sobotka se totiž na tiskové konferenci na začátku května 2017 vyjádřil, že Andrej Babiš nedokázal dostatečně vysvětlit okolnosti nákupu korunových dluhopisů a podezírá ho tak z šízení státu na daních. V důsledku toho vyjádřil úmysl podat demisi vlády jako celku.²²¹ V návaznosti na nadcházející jednání s prezidentem Milošem Zemanem pak ale Bohuslav Sobotka oznámil, že namísto odvolání vlády navrhne pouze odvolání ministra financí Andreje Babiše.²²² S ohledem na zmíněnou typologii tak momentálně není jisté, jakým způsobem si s touto „krizí“ hnutí ANO poradí či zda ji ustojí, což potom dává prostor pravicovým stranám, aby situaci využily ve svůj prospěch a případně získaly voliče na svou stranu.

²²¹ VLÁDA. *VIDEO: Tisková konference předsedy vlády Bohuslava Sobotky k aktuální politické situaci* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/video/video-tiskova-konference-predsedy-vlady-bohuslava-sobotky-k-aktualni-politicke-situaci-155809/>.

²²² ČESKÁ TELEVIZE. *Sobotka si demisi nakonec rozmyslel. Na Hrad poslal návrh s odvoláním Babiše* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2109644-premier-sobotka-demisi-vlady-podavat-nebudu-navrhnu-odvolani-babise>.

Závěr

Tato práce se zabývala výskytem nového politického subjektu, hnutím ANO 2011, v českém stranickém systému a jeho případným vlivem na politické strany ODS a TOP 09. V případě hnutí ANO bylo hlavním cílem zmapovat, jak se ideologicky vyvíjí, a souběžně s tím pak vymezit, o jaký subjekt se jedná z hlediska pozice ve stranickém systému, typu politické strany a příslušnosti ke stranické rodině.

Na základě analýzy obecných charakteristik se ukázalo, že v kontextu českého stranického systému můžeme hnutí ANO bezpochyby považovat za relevantní stranu. Jeho relevance se projevila zaprvé ve výsledku voleb, kdy zaujalo pozici druhého nejsilnějšího aktéra, a zadruhé v sestavení koaliční vlády s ČSSD a KDU-ČSL. Celkově z toho tedy vyplývá, že hnutí určitě disponuje koaličním potenciálem. Okolnosti vzniku rovněž odpovídají protestnímu charakteru hnutí, nelze ho však považovat za antisystémovou stranu, která by podkopávala hodnoty režimu.

Typologicky hnutí ANO nejvíce odpovídá konceptu tzv. business-firm strany J. Hopkina a C. Paolucci. Vypovídá o tom především postavení lídra, který je zároveň významným českým podnikatelem, a absence jasné ideologické linie. Z organizačního hlediska se vyznačuje vyšší mírou centralizace, exkluzivní povahou členství a tendencí převádět úkoly spojené s vedením volební kampaně na speciálně najaté marketingové experty. Zároveň se také ukázalo, že hnutí formuluje program podle potřeb voličů na základě předvolebních průzkumů. Na druhou stranu je třeba poznamenat, že tomuto modelu neodpovídá stoprocentně ve všech aspektech. Financování hnutí totiž například stálo zpočátku hlavně na finančních prostředcích Andreje Babiše, s obsazováním mandátů se ale postupně stal hlavním zdrojem financí stát.

Stěžejní část práce, tedy ideologická profilace hnutí ANO v souvislosti s jeho zařazením do stranické rodiny, vycházela z analýzy klíčových oblastí, tj. ekonomické a sociální, v rámci volebního programu a následného působení po volbách. Provedená analýza ukázala, že ANO nenaplnuje veškeré charakteristiky u liberálních nebo konzervativních rodin, nicméně převážně lze hnutí řadit k liberální rodině, v rámci níž ale vykazuje znaky jak sociálně-liberálního typu, tak ekonomicky-liberálního typu. V souvislosti s cílem práce, to znamená zjištěním, zda hnutí ANO 2011 představuje další pravicový subjekt politického spektra, byla stanovena tato hypotéza: „*ANO 2011 se od svého založení profiluje jako pravicová strana.*“ S ohledem na teoretický rámec a získané poznatky se ale nepodařilo hypotézu potvrdit. Hnutí ANO vykazuje prvky, na

základě nichž lze konstatovat, že zabírá středovou oblast pravolevé osy a že jeho postoje jsou ideologicky nesourodé. Nelze ho tak jednoznačně označit za pravicovou stranu.

V části věnované vztahu hnutí ANO k ODS a TOP 09 bylo cílem zjistit, zda má vývoj hnutí vliv na perspektivu obou stran. V tomto případě bylo zkoumáno, do jaké míry se programová východiska ODS a TOP 09 promítají do působnosti hnutí. Pro tento účel práce byla hypotéza stanovena takto: *„Programová profilace ANO 2011 nabývá srovnatelných rysů jako u ODS a TOP 09, a tím připravuje strany o politická témata.“* V tomto ohledu byla u obou stran rovněž analyzována ekonomická a sociální témata. Z nabytých poznatků potom vyplynulo, že programová východiska těchto stran se do značné míry opravdu překrývají s programem hnutí ANO, nicméně vzhledem ke konkrétním krokům, které hnutí učinilo od sněmovních voleb 2013, nelze říct, že by ANO jednoznačně přebíralo stranám témata. Prvním důvodem je především to, že v mnoha ohledech šlo proti vlastnímu programu, což se pak týkalo i těch bodů, které mělo se stranami společné. Dalším důvodem je již zmiňovaná ideologická nesourodost a středová tendence hnutí, na základě čehož nelze konstatovat, že by ANO vyplňovalo pravicový prostor a překrývalo se tak i s oběma stranami. Programová profilace se tak nejeví jako primární faktor ve vztahu hnutí ANO k ODS a TOP 09. Hypotéza se tudíž ani v tomto případě nepotvrdila.

V otázce perspektivy pravicových politických stran každopádně existuje ještě celá řada dalších aspektů k prozkoumání. Ačkoliv se sice nepotvrdilo, že by hnutí ANO reálně přebíralo stranám témata, ukázalo se, že jim minimálně přebralo část voličů. Vývoj stranických preferencí v poslední době rovněž značí paralelní vzestupnou tendenci u hnutí ANO a ODS, to znamená, že si obě strany od voleb polepšily. Podpora TOP 09 oproti tomu po volbách klesla a udržuje si víceméně stále stejně nízkou úroveň. Celkově tak nelze jednoznačně tvrdit, že by hnutí ANO nemělo vliv na perspektivu pravicových stran, výsledky této práce však ukazují, že zřejmě půjde o jiný faktor, než jakým je ideologická profilace. Za předpokladu, že hnutí ANO má zásadní vliv na budoucí vývoj ODS a TOP 09, je pak nutno poukázat, jak již bylo zmíněno v poslední kapitole, na vývoj nedávných událostí, kdy se předseda hnutí Andrej Babiš dostal pod tlak v souvislosti s vládní krizí a jeho odvoláním z postu ministra financí. Je tak nasnadě otázka, zda hnutí ANO jako celek situaci ustojí a zda, případně do jaké míry, ODS a TOP 09 využijí tuto situaci ve svůj prospěch v následujících volbách.

Summary

The main objective of this thesis was to find out whether the new political party ANO 2011 is profiling as another right-wing party, as well as if its ideological profiling influences the political parties ODS and TOP 09. The emphasis was put on how it operates within the Czech party system so that it could be expressed theoretically based on the party system theory, typology of political parties and theory of party families. The findings have shown that ANO 2011 can be undoubtedly considered a relevant party. Its relevance was proved not only by the last parliamentary elections, when it took the position of the second strongest actor, but also after the elections when it formed a government with the Social Democrats and KDU-ČSL. Although not entirely, typologically it corresponds to the concept of business-firm parties.

The core part of this thesis was the analysis of the ideological profiling of ANO 2011. It has shown that ANO 2011 does not fulfil all the characteristics of liberal or conservative families, but mostly it can be considered a part of the liberal family where it tends to switch places between the social-liberal type and the economic-liberal type. With regard to the theoretical framework and the acquired knowledge, it cannot be confirmed that ANO 2011 is another right-wing party. Its elements indicate that it occupies the central area of the political spectrum. The other objective of this thesis was to find out whether there is an overlap between the election programs of ODS and TOP 09 and the ideological profiling of ANO 2011. Based on the analysis, there really is an overlap, however, given the concrete steps ANO 2011 has made since the 2013 parliamentary elections, it cannot be said that it would take over the right-wing topics. Overall, the ideological profiling does not seem to be the main factor in its relationship with ODS and TOP 09.

Použitá literatura

- BALÍK, Stanislav. *Občanská demokratická strana a česká politika: ODS v českém politickém systému v letech 1991-2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006, 327 s. ISBN 80-732-5079-9.
- BALÍK, Stanislav. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010, 288 s. Srovnávací politologie. ISBN 978-80-7325-224-3.
- BEYME, Klaus von. *Political parties in western democracies*. Aldershot, Hants, England: Gower, 1985, 444 s. ISBN 05-660-0570-0.
- CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 455 s. ISBN 978-80-7380-076-5.
- DAVID, Roman. *Politologie: základy společenských věd*. 5., přeprac. a rozš. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2005, 458 s. ISBN 80-718-2162-4.
- DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, 336 s. ISBN 978-80-7367-385-7.
- DUVERGER, Maurice. *Politické strany*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016, 492 s. Politeia (Karolinum). ISBN 978-80-246-2568-3.
- FIALA, Petr a Maxmilián STRMISKA. *Teorie politických stran*. Dotisk [2. vyd.]. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister, 2009, 263 s. Vědecké studie (Barrister). ISBN 978-80-87029-71-8.
- HAVLÍK, Vlastimil. *Volby do Poslanecké sněmovny 2013*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2014, 347 s. ISBN 978-80-210-7147-6.
- HLOUŠEK, Vít a Lubomír KOPEČEK. *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha: Grada, 2010, 310 s. ISBN 978-80-247-3192-6.
- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. *Politické systémy*. Brno: Barrister, 2011, 292 s. ISBN 978-80-87474-23-5.
- HOPKIN, Jonathan a Caterina PAOLUCCI (1999). The business firm model of party organisation: Cases from Spain and Italy. *European Journal of Political Research* [online]. 35(3), s. 307–339 [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1475-6765.00451/pdf>.
- JARMARA, Tomáš. TOP 09 a Věci veřejné v kontextu institucionalizace českých politických stran po roce 1989. *Politologická revue*. 2011, 17(1), s. 56–74.
- KLÍMA, Michal. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: Radix, 1998, 276 s. ISBN 80-860-3113-6.
- KOPEČEK, Lubomír a Petra SVACHINOVÁ. Kdo rozhoduje v českých politických stranách? Vzestup nových politických podnikatelů ve srovnávací perspektivě. *Středoevropské politické studie / Central European Political Studies Review* [online]. 2015, 17(2), s. 178–211. DOI: 10.5817/CEPSR.2015.2.178. ISBN 10.5817/CEPSR.2015.2.178. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4415>.

KROUWEL, André. *Party transformations in European democracies*. Albany: State University of New York Press, 2012, 437 s. ISBN 978-143-8444-833.

KUBÁT, Michal. Teorie antisystémové strany. *Politologický časopis - Czech Journal of Political Science* [online]. 2007, (2), s. 110-123 [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=113099>.

NOVÁK, Miroslav a Lubomír BROKL. *Úvod do studia politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, 783 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-052-0.

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, 467 s. Klasikové společenských věd. ISBN 80-732-5062-4.

STAUBER, Jakub. Organizační vývoj nových politických stran v České republice pohledem teorie institucionalizace. *Acta Politologica* [online]. 2015, 7(2), s. 133–155. ISSN 1803-8220. [cit. 2017-05-15] Dostupné z: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00902.pdf>.

STRMISKA, Maxmilián. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, 727 s. ISBN 80-736-7038-0.

ŠÍMA, Pavel a Marcela KRÁLIKOVÁ. *Volební kampaně 2013*. Brno: Barrister, 2014, 238 s. ISBN 978-80-7485-026-4.

Elektronické zdroje

AKTUÁLNĚ.CZ. *Návrh ČSSD na kvóty pro ženy padl, ANO i lidovci byli proti* [online]. 2015 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/koalice-potopila-navrh-na-kvoty-pro-zeny-na-kandidatkach/r~fc5cdd741fda11e586d30025900fea04/>.

AKTUÁLNĚ.CZ. *Návrh na omezení prodejní doby o svátcích narazil ve sněmovním výboru* [online]. 2015 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/navrh-na-omezeni-prodejni-doby-narazil-ve-snemovnim-vyboru/r~bb049e0a8eb811e5b6cc002590604f2e/>.

AKTUÁLNĚ.CZ. *Babiš může nově sahat do kandidátek a škrtnat v nich, ANO upravilo stanovy* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/babis-muze-nove-sahat-do-kandidatek-a-skrtnat-v-nich-ano-upra/r~9bfa84f4fc1f11e6bfaf0025900fea04/>.

ANO. *VÝZVA ANO 2011*. [online]. 2011 [cit. 2017-05-12] Dostupné také z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/ano-vyzva-ano.pdf>.

ANO. *Jaroslava Jermanová: Chceme pomoci ženám, a bez kvót* [online]. 2013 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/jaroslava-jermanova/-chceme-pomoci-zenam-a-bez-kvot-11310.shtml>.

ANO. *Elektronická evidence tržeb: průlom v přístupu k přípravě nového zákona* [online]. 2014 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/tiskove-zpravy/elektronicka-evidence-trzeb-prulom-v-pristupu-k-priprave-noveho-zakona-17187.shtml>.

ANO. *Projev Andreje Babiše k církevním restitucím* [online]. 2014 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/projev-andreje-babise-k-cirkevnim-restitucim-17318.shtml>.

ANO. *Dokumenty ke stažení: Výroční finanční zprávy* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/stahnete-si/>.

ANO. *Projev Andreje Babiše k rozpravě v zákonu o evidenci tržeb* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/aktuality/novinky/projev-andreje-babise-k-rozprave-v-zakonu-o-evidenci-trzeb-24985.shtml>.

ANO. *Východiska: Programová východiska aneb ANO České republiky* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/vychodiska/>.

ANO. *Resortní program* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/resortni-program/>.

ANO. *Morální kodex reprezentanta politického hnutí ANO 2011* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/clenska-prihlaska/ano-moralni-kodex-reprezentanta.pdf>.

ANO. *Pár slov o ANO* [online]. 2017 [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/par-slov-o-ano/>.

ANO. *Projev Andreje Babiše na celostátním sněmu* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/aktuality/novinky/projev-andreje-babise-na-celostatnim-snemu-33634.shtml>.

ANO. *Stanovy politického hnutí ANO 2011* [online]. 2017 [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/stanovy-schvalene-iv.-celostatnim-snemem.pdf>.

BABIŠ, Andrej. *10 odpovědí k elektronické evidenci tržeb* [online]. 2015 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/20701/10-odpovedi-k-elektronicke-evidenci-trzeb>.

CVVM. *Důvěra politickým stranám – září 2011* [online]. 2011 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1628/f9/pv111014.pdf.

CVVM. *Stranické preference a volební model v dubnu 2017* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/volby-a-strany/4271-stranicke-preference-a-volebni-model-v-dubnu-2017?highlight=WyJucyAxNzA0II0=>.

ČESKÁ TELEVIZE. *Babiš chystá Občanské fórum proti korupci a hledá lídra* [online]. 2011 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1241951-babis-chysta-obcanske-forum-proti-korupci-a-hleda-lidra>.

ČESKÁ TELEVIZE. *Udalosti, komentáře* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/214411000370602>.

ČESKÁ TELEVIZE. *Platit sociální pojištění podle počtu dětí? Návrh Marksově dělí koalici* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1794053-platit-socialni-pojisteni-podle-poctu-deti-navrh-marksove-deli-koalici>.

ČESKÁ TELEVIZE. *Babiš převedl Agrofert do svěřenského fondu, dohlížet na něj bude i jeho partnerka* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2028378-babis-prevedl-agrofert-do-sverenskeho-fondu-dohlizet-na-nej-bude-i-jeho-partnerka>.

ČESKÁ TELEVIZE. *Sobotka si demisi nakonec rozmyslel. Na Hrad poslal návrh s odvoláním Babiše* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2109644-premier-sobotka-demisi-vlady-podavat-nebudu-navrhnu-odvolani-babise>.

ČESKÁ TELEVIZE. *Vládní Last Minute. Marksová chce snížit odvody pro rodiče dvou a více dětí* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2065796-vladni-last-minute-marksova-chce-snizit-odvody-pro-rodice-dvou-a-vice-deti>.

ČSSD. *Spravedlivé daně pro lidi* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.spravedlive-dane.cz/>.

ELIÁŠOVÁ, Kateřina a Ondřej MALÝ. *Míří Babiš do politiky? Nechal zaregistrovat variace názvu Akce nespokojených občanů* [online]. 2011 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-53284530-miri-babis-do-politiky-nechal-zaregistrovat-variace-nazvu-akce-nespokojenych-obcanu>.

ETRŽBY. *Jak to funguje?: Způsob fungování systému evidence tržeb*. [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.etrzby.cz/cs/jak-to-funguje>.

ETRŽBY. *Kdo, co a odkdy?: Přehled povinných subjektů, předmět evidence tržeb a harmonogram spuštění*. [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.etrzby.cz/cs/kdo-co-a-kdy>.

EUROSKOP.CZ. *Čeští europoslanci* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8978/sekce/cesti-europoslanci/>.

HOUSKOVÁ, Silvie a Lucie HRDLIČKOVÁ. *Babišovo ANO blokuje ženské kvóty pro české firmy. A tím pádem i pro celou EU* [online]. 2015 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-64761230-babisovo-ano-blokuje-zenske-kvoty-pro-ceske-firmy-a-tim-padem-i-pro-celou-eu>.

HRAD. *Tisková konference prezidenta republiky k předčasným volbám* [online]. 2013 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/tiskova-konference-prezidenta-republiky-k-predcasnym-volbam-11271>.

IHNED.CZ. *Babiš se postavil za zdanění církevních restitucí. Návrh neobstojí před Ústavním soudem, varoval Sobotka* [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-65373320-babis-se-postavil-za-zdani-cirkevnych-restituci-navrh-neobstoji-pred-ustavnim-soudem-varoval-sobotka>.

IROZHLAS. *Pravicová opozice ve sněmovně zablokovala hlasování o EET* [online]. 2015 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pravicova-opozice-ve-snemovne-zablokovala-hlasovani-o-eet_201511271817_akottova2.

KUBÁTOVÁ, Zuzana. *Andrej Babiš: Korupce překročila únosnou mez* [online]. 2011 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-52891140-andrej-babis-korupce-prekrocila-unosnou-mez>.

KYSELA, Darek. Asistent Andreje Babiše [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. <Kysela@anobudelip.cz>. Emailová komunikace.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Reakce ministra financí Andreje Babiše na výtky Miroslava Kalouska. [online]. 2016 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/v-mediich/2016/reakce-andreje-babise-24266>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Vyšší slevy pro rodiny s dětmi a jednodušší daně. Poslanci schválili daňový balíček* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/vyssi-slevy-pro-rodiny-s-detmi-a-jednodu-28203>.

NOVINKY.CZ. *Reakce na návrh ČSSD: Zchudne celá země, útok na střední třídy, třídní boj* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/429928-reakce-na-navrh-cssd-zchudne-cela-zeme-utok-na-stredni-tridy-tridni-boj.html>.

ODS. *Volební program 2013* [online]. 2013 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf>.

ODS. *Andrej Babiš neustále mění názory. Třetí sazba DPH: ano, ne, ano..* [online]. 2016 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/clanek/11065-andrej-babis-neustale-meni-nazory-treti-sazba-dph-ano-ne-ano>.

ODS. *Miloš Vystrčil: Podařilo se* [online]. 2016 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/region.vysocina/clanek/12582-podarilo-se>.

ODS. *Historie Občanské demokratické strany* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/o-nas/historie>.

ODS. *ODS 2017 Silný program pro silné Česko: Svobodné podnikání a inovace* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/volby2017/program/svobodne-podnikani>.

ODS. *Základní informace o Občanské demokratické straně* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/o-nas>.

OTTO, Pavel. *Tisíce členů stran mizejí. Umírají nebo vracejí legitimace* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/tisice-clenu-stran-mizeji-umiraji-nebo-vraceji-legitimace-1329125>.

PSP ČR. Sněmovní tisk 493: Vl.n.z. o ukončení důchodového spoření. [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=493>.

PSP ČR. 33. schůze, 162. hlasování, 23. října 2015: Vl.n.z. o ukončení důchodového spoření. [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=61711>.

PSP ČR. Sněmovní tisk 275: N.z. o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě. [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=275>.

PSP ČR. Stenografický zápis 48. schůze, 28. června 2016: Návrh zákona o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě /sněmovní tisk 275/6/ - vrácený Senátem. [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/048schuz/bqbs/b01600101.htm>.

PSP ČR. 48. schůze, 30. hlasování, 28. června 2016: *N.z. o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě* [online]. [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=63781>.

PSP ČR. Sněmovní tisk 738: *Novela z. o majetkovém vyrovnání s církvemi*. [online] [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=738>.

PSP ČR. Sněmovní tisk 842: *Novela z. o maj. vyrovnání s církvemi a náb. společnostmi*. [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=842>.

PSP ČR. Stenografický zápis 26. schůze, Čtvrtek 9. dubna 2015. [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/026schuz/s026326.htm>.

PSP ČR. Stenografický zápis 37. schůze, Pátek 29. ledna 2016. [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/037schuz/s037140.htm>.

PSP ČR. Stenografický zápis 29. schůze, Pátek 10. července 2015. [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/029schuz/s029318.htm#r1>.

TOP 09. *Volby 2013 do Poslanecké sněmovny: Víme, kam jdeme*. [online]. 2013 [cit. 2017-05-14]. Dostupné také z: http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2013-do-poslanecke-snemovny_894.pdf.

TOP 09. *Kalousek: Třetí sazba DPH je krok zpátky: Rozhovor s prvním místopředsedou TOP 09 Miroslavem Kalouskem* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/kalousek-treti-sazba-dph-je-krok-zpatky-15329.html>.

TOP 09. *Nedovolíme schválení elektronické evidence tržeb* [online]. 2015 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/komentare/nedovolime-schvaleni-elektronicke-evidence-trzeb-18620.html>.

TOP 09. *Předsedou TOP 09 se stal Miroslav Kalousek* [online]. 2015 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/celostatni-snemy/snem-2015/tiskove-zpravy/predsedou-top-09-se-stal-miroslav-kalousek-19265.html>.

TOP 09. *Seznam nesvobody* [online]. 2016 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/seznam-nesvobody-20279.html>.

TOP 09. *Hodnotové desatero TOP 09: O co usilujeme, jaká bude naše politika*. [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/hodnotove-desatero/>.

TOP 09. *Programová východiska a principy* [online]. 2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/programova-vychodiska-a-principy/>.

VOLBY.CZ. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28.05. – 29.05.2010* [online]. 2010 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/ps2010/ps2?xjazyk=CZ>.

VOLBY.CZ. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013* [online]. 2013 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>.

VOLBY.CZ. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013: Přehled zisků mandátů* [online]. 2013 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/ps2013/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>.

VLÁDA. *Tři roky vlády Petra Nečase* [online]. 2013 [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/tri-roky-vlady-petra-necase-108619/>.

VLÁDA. *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva.pdf.

VLÁDA. *Programové prohlášení vlády ČR* [online]. 2014 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/>.

VLÁDA. *Vláda podpořila směrnici na vyšší zastoupení žen ve vedení velkých firem* [online]. 2015 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-podporila-smernici-na-vyssi-zastoupeni-zen-ve-vedeni-velkych-firem-137746/>.

VLÁDA. *VIDEO: Tisková konference předsedy vlády Bohuslava Sobotky k aktuální politické situaci* [online]. 2017 [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/video/video-tiskova-konference-predsedy-vlady-bohuslava-sobotky-k-aktualni-politicke-situaci-155809/>.

Zákony

ZÁKON č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. [online]. [cit. 2017-05-17] Dostupné také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=247/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

ZÁKON č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-05-17] Dostupné také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=62/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

ZÁKON č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích. [online]. [cit. 2017-05-17] Dostupné také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=424/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Orientační přehled příjmů hnutí ANO

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj stranických preferencí ODS, ANO 2011 a TOP 09 (2014 - 2017)